

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Vägen till Reggio Emilias förhållningsätt

Kritiska konsekvenser vid byte av arbetssätt

Sandra Karlsson

LAU390

Handledare: Kerstin Signert

Examinator: Pia Williams

Rapportnummer: HT10-2611-242

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Vägen till Reggio Emilias förhållningssätt. Kritiska konsekvenser vid byte av förhållningssätt.

Författare: Sandra Karlsson.

Termin och år: HT 2010.

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen.

Handledare: Kerstin Signert.

Examinator: Pia Williams.

Rapportnummer: HT10-2611-242.

Nyckelord: Reggio Emilia, förhållningssätt, byte, svårigheter, fördelar, problematik, barnsyn.

Sammanfattning

Syfte: Syftet med uppsatsen är att undersöka problematiken då pedagogerna i en förskola eller på en förskoleavdelning byter till Reggio Emilias förhållningssätt ur både positiv och negativ bemärkelse. Dessutom undersöker jag om pedagogernas erfarenheter utifrån bytet tas tillvara på när andra förskolor eller förskolor som planeras byggas skall genomföra liknande förändringar.

Frågeställningar: Varför byter förskollärarna förhållningssätt till Reggio Emilia från första början? Vad ser man för fördelar med bytet av förhållningssätt? Vad har varit problematiskt i bytet av förhållningssätt? Upplever pedagogerna att förskolor tar till sig erfarenheter som andra pedagoger gjort, som tidigare bytt förhållningssätt till Reggio Emilia gällande förberedelser och planering av lokaler, material, arbetssätt, barnsyn och förhållningssätt?

Metod och material: Jag använde mig av en enkätundersökning för att kunna undersöka hur vanligt förekommande vissa svar är i en grupp av människor. Jag har gjort en kvalitativ bearbetning av en enkätundersökning eftersom jag försöker få en förståelse för deras tankar och eftersom jag försöker beskriva det jag undersökt. Materialet jag utgår från är sammanställningen av enkätundersökningen och relevant litteratur.

Resultat och didaktiska konsekvenser: Resultatet jag har kommit fram till är att det är positivt att byta förhållningssätt till Reggio Emilia om man är medveten om vad Reggio Emilias förhållningssätt står för. Det är inte helt problemfritt utan man måste med hjälp av diskussioner och reflektioner utvärdera sitt förhållningssätt så att det passar in i den egna verksamheten. Det är även en utveckling av verksamheten som tar tid. De didaktiska konsekvenser jag ser är positiva för barnen eftersom barnen ges möjlighet att utvecklas. Negativt är att dokumentationen och reflektionen tar för mycket tid från arbetet med barnen i verksamheten.

Förord

Jag har under arbetets gång samlat information i och med genomförandet av min enkätundersökning och genom litteraturstudier, för att sedan bearbeta den information jag samlat på mig. Från den informationen har jag haft möjlighet att analysera och diskutera mitt resultat utifrån mitt syfte och min frågeställning. Att arbeta ensam med uppsatsen har varit inspirerande eftersom de personer jag diskuterat med har kunnat hjälpa mig att komma vidare i mina tankegångar på ett annat sätt än vad en medförfattare hade kunnat när man sitter och skriver tillsammans. Detta arbete har varit mycket lärorikt för mig ur både process- och innehållsperspektiv.

Jag vill här passa på att tacka min handledare Kerstin Signert för all hjälp genom diskussioner och kommentarer under arbetets gång, vilket har varit mycket värdefullt. Jag vill även tacka mina vänner och familj som ställt upp som stöd och med korrekturläsning under tiden jag har skrivit denna uppsats, men även för de diskussioner som gett mig nya tankegångar som jag har kunnat använda mig av i mitt arbete. Dessutom vill jag tacka de pedagoger som ställt upp genom att svara på min enkätundersökning och som stått ut med mig när jag kommit tillbaka med fler frågor under arbetets gång, eftersom era svar har varit utgångspunkten i uppsatsen. Med er hjälp har denna uppsats blivit verklighet.

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund.....	1
1.1. Syfte och frågeställningar.....	2
1.2. Disposition	2
2. Litteraturgenomgång	4
2.1. Teoretiska begrepp	4
2.2. Tidigare forskning om Reggio Emilia ur ett historiskt perspektiv	6
2.3. Tidigare forskning om Reggio Emilias förhållningssätt.....	8
2.4. Reggio Emilia, förhållningssätt och Läroplan för förskolan, Lpfö98	9
2.5. Vidare forskning och summering	11
3. Metod och material.....	12
3.1. Metodval.....	12
3.2. Materialval	13
3.3. Etiska hänsyn.....	14
3.4. Val av intervjufrågor	15
3.5. Analys av data	15
3.6. Genomförande och urval	15
3.7. Studiens tillförlitlighet.....	17
4. Analys av enkätundersökning utifrån litteratur	19
4.1. Varför byter förskollärarna förhållningssätt till Reggio Emilia?.....	19
4.2. Vad ser pedagoger för fördelar med bytet av förhållningssätt?.....	20
4.3. Vad har varit problematiskt i bytet av förhållningssätt för pedagoger och barn?	22
4.4. Upplever pedagogerna att förskolor tar till sig erfarenheter som andra pedagoger gjort, som tidigare bytt förhållningssätt till Reggio Emilia gällande förberedelser och planering av lokaler, material, arbetssätt, barnsyn och förhållningssätt?.....	23
5. Resultat.....	24
6. Diskussion	26
6.1. Avslutning och slutkommentar	28
6.2. Undersökningens utvärdering.....	28
7. Referensförteckning	30
8. Bilaga – Enkätfrågor till pedagoger i förskolan	32

1. Inledning och bakgrund

Under min utbildning till förskollärare har jag gjort min *verksamhetsförlagda utbildning* på en småbarnsavdelning som bytt från ett traditionellt förhållningssätt till Reggio Emilias förhållningssätt (förklaring av Reggio Emilias förhållningssätt se avsnitt 2.1. Teoretiska begrepp). Avdelningen startades under hösten 2007 och personalen på avdelningen började med att förändra sitt förhållningssätt till Reggio Emilia. Jag började min verksamhetsförlagda utbildning där under våren 2008. Då höll de fortfarande på att bygga upp verksamheten. Avdelningen låg i ett hus bredvid den övriga förskolan och hade även en egen gård, vilket därmed kunde göra att personalen och barnen på avdelningen hamnade vid sidan av och inte hade samma kontakt med de andra barnen och pedagogerna på förskolan. Våren 2009 togs beslutet att avdelningen skulle läggas ner på grund av att barnantalet var för lågt. Målet var att integrera dessa förskollärare och barn i den förskola som fanns kvar. Hösten 2009 flyttades avdelningen och slogs ihop med en av småbarnsavdelningarna som fanns i huset. Pedagogerna försökte implementera Reggio Emilias förhållningssätt i det nya arbetslaget och även på den övriga förskolan. Jag har funderat på vad det är som gör Reggio Emilias förhållningssätt så intressant och populärt. Mina tankar har kretsat om att anledningen till bytet och dess orsak har varit en politisk påverkan, förskolechefens beslut, personalens förslag, föräldrapåverkan, mediatrender och läroplanens inverkan på valet av förhållningssätt. Det skulle kunna vara någon av dessa anledningar eller en blandning av dem som gjort att de valt att byta förhållningssätt. I Läroplanen för förskolan (Lpfö98) nämns även begreppet förhållningssätt under rubriken *Grundläggande värden*:

Vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är vuxna viktiga som förebilder (Lpfö98, s. 3).

I Sverige är Reggio Emilia ett annorlunda sätt att se på barns kunskap. Därför har jag analyserat hur kritisk man är och bör vara i och med bytet av förhållningssätt samt på vilka grunder man tar beslutet att byta förhållningssätt. Jag tycker att man ska titta ganska noga på för- och nackdelar eftersom pedagogernas förhållningssätt påverkar barnen och deras inläring under hela uppväxten. Man bör även fråga sig varför och hur förhållningssättet uppkommit och om det verkligen skulle fungera att implementera det i Sverige eftersom mentaliteten skiljer sig ganska mycket åt jämfört med i Reggio Emilias uppkomstland Italien. Fredricson (1985, s. 40, 51 & 53) skriver att i italienska förskolor som praktiserar Reggio Emilia finns en estetisk medvetenhet som hon tror baserar sig på den italienska kulturen sedan flera århundraden tillbaka. Författaren påtalar även att förskolan i Sverige endast tar in vissa idéer ifrån Reggio Emilia, Italien. Hon menar att det kan bero på att det ligger i tiden eller för att det i det dåvarande pedagogiska programmet fanns tankegångar som liknade arbetet i Reggio Emilia. Författaren menar också att även om man gått in för att sprida och överföra idéer från Reggio Emilia till Sverige genom det pedagogiska programmet, bör man ändå vara medveten om att vissa problem obehindrat kan uppstå vid efterrapning. Under tiden som jag har varit på förskolan har jag sett fördelar, nackdelar och de problem som det innebär att byta förhållningssätt. Jag har även funderat en del kring om det är någon av de anledningar jag pekar på som påverkat bytet. Jag undrar om de som varit delaktiga i beslutet om att byta förhållningssätt verkligen reflekterat över vad det kunde innebära för personal, barn, föräldrar och andra som kommer i kontakt med verksamheten. Dessutom undrar jag om de reflekterat över vad Reggio Emilia innebär för verksamheten i sig och inte bara för de individer som befinner sig där.

Eftersom jag vill få mer kunskap om ämnet, har jag valt att undersöka närmare vad pedagogerna själva tänker om byte av förhållningssätt till Reggio Emilia. Pedagogerna menar att anledningen till bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia är för att de vill lära sig att se det kompetenta barnet, skapa en mer inspirerande miljö och göra miljön som en tredje

pedagog, vilket därmed gör barnen mer självständiga och samtidigt att de skall bli mer närvarande och medsökande som pedagoger. Bytet handlar om att pedagogerna skall förändra sin barnsyn, kunskapssyn, miljösyn, sin syn på lärande och sitt förhållningssätt till barnen utifrån vad jag ovan skrivit att de menar att bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia innebär. Läroplanen för förskolan innehåller riktlinjer för pedagoger som arbetar i förskolan, detta visar på att ämnet är relevant, anser jag. I Läroplanen för förskolan (Lpfö98, 2010) skrivs under rubriken *Förskolans uppdrag* om ett förhållningssätt:

Barnen ska få stimulans och vägledning av vuxna för att genom egen aktivitet öka sin kompetens och utveckla nya kunskaper och insikter” (Lpfö98, 2010, s. 7).

Läroplanen för förskolan (Lpfö98, 2010) betonar också vikten av att ha en aktiv diskussion i arbetslaget om lärande och kunskap, vilket ger ett gemensamt förhållningssätt gentemot barnen och verksamheten. Genom pedagogernas val av förhållningssätt påverkar de barnen. Därför anser jag att denna undersökning, när jag beaktar de olika dimensionerna som påverkar bytet och varför bytet sker från första början, är högst relevant. Anledningen till mina funderingar och tankar inför denna uppsats är dels att jag inte hört någon kritisk diskussion kring bytet samt att jag även sett problematiken med att byta förhållningssätt. Jag vill redan här i inledningen uppmärksamma läsaren på att jag enbart uttalar mig om förskolan där jag genomfört min undersökning.

Jag hoppas att jag med detta arbete skall få nya kunskaper och insikter om det förhållningssätt och synsätt som Reggio Emilia förespråkar. Dessutom hoppas jag få veta hur det är att byta förhållningssätt, så att jag skall kunna förhålla mig kritisk och reflektera över de val jag själv kommer att göra i mitt framtida arbete.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka problematiken då pedagogerna i en förskola eller på en förskoleavdelning byter till Reggio Emilias filosofi och hur detta påverkar deras förhållningssätt ur både positiv och negativ bemärkelse. Dessutom undersöker jag om pedagogernas erfarenheter utifrån bytet tas tillvara när förskolor planeras att byggas eller när andra förskolor skall genomföra liknande förändringar.

- Varför byter förskollärarna förhållningssätt till Reggio Emilia från första början?
- Vad ser pedagoger för fördelar med bytet av förhållningssätt?
- Vad har varit problematiskt i bytet av förhållningssätt för pedagoger och barn?
- Upplever pedagogerna att förskolor tar till sig erfarenheter som andra pedagoger gjort, som tidigare bytt förhållningssätt till Reggio Emilia gällande förberedelser och planering av lokaler, material, arbetssätt, barnsyn och förhållningssätt?

1.2. Disposition

Jag har initierat uppsatsen genom avsnittet Inledning där jag motiverat undersökningen och gett en kortare bakgrund till valet av uppsatsämnet. Detta åtföljs av uppsatsens syfte och frågeställningar där jag beskriver det övergripande syftet och de problemfrågor som jag utgår ifrån. Här följer nu en beskrivning av textens disposition.

I alla avsnitt kommer en kort repetition av dispositionen. I avsnittet Litteraturgenomgång går jag igenom litteratur och forskning som är kopplat till ämnet och gör en historisk översikt av Reggio Emilia samt dess förhållningssätt. Jag går även igenom relevanta begrepp om förhållningssättet Reggio Emilia och Reggio Emilia filosofin under stycket Litteraturgenomgång. Jag har i stycket Metod och material gått igenom hur jag skall komma fram till ett resultat, de val jag gjort och hur frågorna besvarats samt diskuterar graden av

vetenskaplighet och tillförlitlighet. Vid rubriken Analys av enkätundersökning utifrån litteratur går jag igenom resultatet och analyserar det med utgångspunkt ifrån litteraturen. Inom stycket Resultat presenterar jag de resultat jag kommit fram till med hjälp av enkäterna. I avsnittet Diskussion diskuterar jag resultatet och analysen utifrån problem, syfte och frågor. Resultatet av undersökningen anges även här och att jag tolkar samt värderar detta. Slutligen kommer en avslutning där jag binder ihop min uppsats.

Efter avsnittet Avslutning finns det en referensförteckning där alla referenser som är med i uppsatsen finns angivna. Där finns även en del för bilagorna där jag har lagt in enkäten som pedagogerna fick besvara.

2. Litteraturgenomgång

Under denna rubrik kommer jag att gå igenom och skriva om den forskning som gjorts om Reggio Emilia och dess förhållningssätt, Reggio Emilias uppkomst och historik, teoretiska begrepp som används mycket inom Reggio Emilia samt forskning gjort om förhållningssätt till barn. Detta går jag igenom här under för att läsaren skall få en möjlighet att se vad det finns för kunskap och vilka teorier som redan finns i anknytning till ämnet. Det gör jag för att få en överblick och för att läsaren skall få en större förståelse. Jag går även igenom det för att visa på om det finns skillnader i resultat och för att visa hur det ser ut i ämnet nu, alltså vad som är aktuellt och vad som är historiskt.

2.1. Teoretiska begrepp

Jag kommer här att beskriva de begrepp som är centrala i uppsatsen och som därför kan behöva förtydligas. De två begrepp jag kommer att beskriva är *Förhållningssätt* och *Reggio Emilia filosofin*. Jag förklarar dessa begrepp eftersom de kan med stor sannolikhet ha flera olika begreppsförklaringar och jag anser det därför viktigt att här informera om vad jag menar när jag använder begreppen, för att undvika missförstånd och feltolkningar.

Reggio Emilia filosofin är ingen pedagogik utan ett synsätt eller en filosofi och ett förhållningssätt utifrån vilken barnsyn som finns i förskolan, men även ett synsätt på samhället och de pedagoger som arbetar i förskolan. I Reggio Emilia vill hela samhället utveckla barnets möjligheter till uttryck. De vill också att barnen ska tänka själva och inte att en vuxen talar om svaren för barnen i alla situationer. De anser att barnen är kompetenta och kan räkna ut hur de ska göra själva med lite vägledning och inspiration. Reggio Emilia bygger på att det i varje daghem finns ateljéer med en särskild pedagog som kallas atelierista, där pedagogerna skall ge utlopp för barnens alla sinnen menar Fredricson (1985, s.41). Författaren beskriver att det anses viktigt att utveckla bildseendet och ta tillvara på barnens resurser som barnen har sinnligt-sensuellt, begreppsmässigt-intellektuellt för att pedagogerna vill motarbeta delningen av kroppen och huvudet, alltså känslan och förnuftet. Författaren menar även att pedagogerna i Reggio Emilia inte ser någon motsättning mellan fantasi och verklighet och att de heller inte skall se lek och arbete som motsatser i förhållande till varandra eftersom de menar att barnen lär sig och utvecklas när de använder sig av lek och skapande. Reggio Emilia beskrivs ofta (se exempelvis Wallin, 1993) utifrån hur de arbetar i Reggio Emilia i Italien, och mindre utifrån tankesättet även fast alla vill visa på att det faktiskt är ett synsätt och ett förhållningssätt och ingen pedagogik. Fredricson visar på likheten mellan Reggio Emilia och den svenska förskolan när hon säger att temaarbeten är centrala, men hon påpekar samtidigt skillnaden eftersom pedagogerna i Reggio Emilia lägger ner betydligt mer tid i utförandet vilket även kräver mer kunskap och fantasi för att hålla temaarbetet levande (s. 48-49).

Fredricson (1985, s. 46-48) skriver att när hon träffat Loris Malaguzzi, uppkomstmannen till Reggio Emilias förhållningssätt, så talade han om tolv punkter som utgör ett underlag för daghemmens arbete. Men författaren beskriver även hur Loris Malaguzzi talar om hur pedagogerna arbetar med omgivningen för att göra den estetiskt tilltalande, att vägen dit är lång och tiden det tagit för lärarna att bli kreativa i sitt arbete. Här citerar jag de tolv punkter som är utgångspunkt för daghemmens arbete i Reggio Emilia utifrån Fredricsons text.

1. Tre nivåer är betydelsefulla för barns utveckling, rättigheter och behov. Det är familjen, skolan och samhället som det gäller att sammanföra.
2. Alla barn skall i möjligaste mån starta från samma utgångsläge.
3. Att uttrycka sig själv i full frihet är betydelsefullt även om det är en utveckling som inte går ihop med samhällets värderingar.

4. Utveckla kritik mot massmedia som skydd mot påverkan.
5. Barnen skall uppmuntras att uppskatta arbete i grupp.
6. Att förklara sin miljö innebär att upptäcka problem.
7. Mellan förnuft och fantasi finns ingen motsättning. Fantasin är en fortsättning av verkligheten. Människor som inte besitter realier kan inte ha fantasi. T ex att klä ut sig kan för svaga barn verka hotande. Då får man hjälpa dem att komma in i fantasins värld och ut ur sin realitet.
8. Att tala om sin aktivitet genom arbete är mycket viktigt. Barnens intelligens utvecklas primärt genom sinnen och genom det icke verbala språket utvecklas talspråket.
9. Man strävar efter jämlikhet mellan könen genom att motarbeta uppdelning och uppmuntra gemensamma lekar.
10. Ett självständigt likaväl som ett socialiserat barn är målet. Barnet måste vara oberoende i gruppen. Man strävar till nyfikna och kunskapssökande människor. Lärarna måste vara föredömen.
11. Samhällets värderingar förändras och barnens deltagande måste medvetandesgöras.
12. Religionen är ett historiskt faktum som är viktigt att förstå, det viktigaste är att få en dialog mellan de barn som kommer från olika miljöer (Fredricson, 1985, s. 46-48).

Wallin (1996, s. 124) menar att pedagogerna i Reggio Emilia, precis som svenska förskolor förövrigt, använt sig av Piagets tankar. Piagets tankar finns med i Reggio Emilias förhållningssätt, men inte alla delar, eftersom pedagogerna där inte ser på barnets lärande utifrån hans stadieteorier. Detta visar Wallin (s. 126) när hon skriver att Veia Vecchi säger, utifrån Vygotskij, att pedagogerna skall lära sig att se det individuella barnets lärande och utveckling eftersom det inte sker samtidigt för alla barn. Pedagogerna ska se varje barn, att dess lärande och utveckling är olika för varje individ. För alla barn lär sig olika saker och aktiviteter, olika fort och den vuxna skall alltid finnas närvarande för att hjälpa barnet vidare med hjälp av en fråga eller tanke så att barnet fortsätter att utvecklas.

Även Lindqvist (1995, s. 7) skriver om Reggio Emilia och att Vygotskijs idéer har tolkats utifrån kognitiva eller rationella teorier såsom Piagets kunskapsteori. Lindqvist (s. 8-9) menar att Piaget talar om intellektet utifrån allmänna och oföränderliga tankestrukturer, eftersom Piaget inte kan förklara hur barnet utvecklar och förändrar sitt tänkande utifrån kulturen så är det intressant att Vygotskij förklarar det. Författaren menar att Vygotskijs idéer binder ihop Piagets tankar med konsten och det allmänna tänkandet. Hon menar att Vygotskij förklarar vår kunskapsprocess som ett förhållande mellan olika aspekter såsom reproduktion och kreativitet, och hon menar att Vygotskij anser att även det lilla barnet är kreativt. Lindqvist (s. 10) beskriver Vygotskijs tankar om att utvecklingen kännetecknas av en stor medvetenhet och att utvecklingen har en nödvändig förutsättning nämligen dialogen med den vuxne. Vygotskij (1995, s. 100) beskriver hur människan kan uppnå allt med fantasi och att människan behöver skapande fantasi för att klara av att orientera sig i den framtida världen. Vygotskij menar även att det pedagogiska arbetets främsta funktion är att förbereda barnet inför sin framtid med hjälp av en skapande fantasi.

Min syn på Reggio Emilia, utifrån verksamhetsförlagd utbildning och böcker, är synen på det kompetenta barnet eller barngruppen som har kunskaper men som kan behöva vägledning. Synen på den medsökande pedagogen som inte alltid ger alla svar utan hjälper barnen att komma fram till svaren själva genom vägledning och inspiration. Att pedagogerna med hjälp av miljön i verksamheten får en tredje pedagog eftersom planeringen av miljön kan underlätta barnens möjlighet att själv starta en aktivitet istället för att alltid få hjälp av pedagogerna. Jag tänker även på dokumentationen och reflektionen eftersom pedagogerna använder det för att hjälpa barnen att få syn på sitt lärande och utvecklandet av verksamheten och miljön eftersom dessa delar skall spegla barnens intresse.

Nationalencyklopedin (<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sve/förhållningssätt>) skriver att *Förhållningssätt* är ”uttryck för en viss inställning”. En annan mer förklarande beskrivning av förhållningssätt i den pedagogiska verksamheten gör Lenz Taguchi och Åberg (2005) här:

Det förhållningssätt vi strävar efter i det pedagogiska arbetet med barnen måste också gälla mellan oss vuxna i arbetslaget. Självklart är också vi pedagoger olika varandra. Vi tänker och handlar olika utifrån vilka vi är. Om vi säger att vi vill tro på barnens förmågor måste vi också tro på varandras förmågor. Om vi säger att vi vill ge värde åt olikheter i det barnen gör och tänker måste vi också sträva efter att ge värde åt olikheter i det vi själva gör och tänker (2005, s. 134).

Wallin (1993, s. 94) menar att pedagogerna måste se om de får in sina egna värderingar i den vardagliga verksamheten och att studera den pedagogik och det förhållningssätt pedagogerna har eftersom de har samband med varandra.

När jag använder mig av begreppet förhållningssätt menar jag, utifrån min lärarutbildning, synen på barnen, och beteendet i förhållande till barn och kollegor i den pedagogiska verksamheten. Jag menar mitt synsätt på barnets lärande och dess kunskaper, men även hur jag ser barnets möjligheter till att lära sig och att utveckla kunskap. För att utveckla sitt förhållningssätt eller för att få syn på sitt förhållningssätt kan pedagogerna använda sig av dokumentation för att få en djupare insikt i det. Utifrån dokumentationen kan pedagogerna reflektera över sitt förhållningssätt om de vill förändra det eller om de känner att de i förhållande till barnen eller kollegorna behöver reflektera över sitt förhållningssätt för att förändra relationen till en eller flera individer.

2.2. Tidigare forskning om Reggio Emilia ur ett historiskt perspektiv

Om man vill förstå sig på Reggio Emilia menar Wallin (1996, s. 118-119) att man bör känna till att de fått sitt vetenskapliga förhållningssätt från Maria Montessori. Utifrån det kan man se hur tankegångarna gått vid uppkomsten av Reggio Emilias förhållningssätt och synsätt på barnen, deras lärande och deras kunskapande. Wallin (2003, s. 25) beskriver uppkomsten av Reggio Emilia i Italien som att det är barnen som lär pedagogerna och att de för att kunna diskutera, reflektera och planera behöver dokumentera. Hon menar även att pedagogen skall reflektera över sitt agerande och verksamhetens miljö eftersom det är där barnen skall kunna lära. Fredricson (1985, s. 40) menar att den estetiska medvetenheten som finns i Reggio Emilia är baserad på den kultur Italien fört med sig sedan flera århundraden tillbaka. Synen på små barns lärande i Reggio Emilia skriver Nutbrown och Abbott (2005, s. 13) beror på erfarenheter från generationers tidigare erfarenheter som beslutat att ge de kommande generationerna något nytt, för att de tidigare generationerna har en önskan att göra någonting bättre för barnen.

Om jag ser närmare på Reggio Emilias uppkomst i Sverige funderar Fredricson (1985, s. 51) om det har med att göra att samhället försöker införa Reggio Emilias idéer i den svenska förskolan eller om det är för att det som Reggio Emilia representerar passar in i dagens samhälle? Författaren menar också att om det nu är så att samhället medvetet försöker införa idéer från Reggio Emilia in i den svenska förskolan anser hon att de borde ha kännedom om de villkor införandet innebär och ha i åtanke att vissa problem med lätthet kan uppstå när pedagogerna försöker införa nya idéer. När pedagogerna ska införa ett nytt tankesätt och förhållningssätt bör de få utbildning, men även tid för diskussioner och reflektioner och möjlighet att göra något åt miljön. En åsikt om vad pedagogerna måste göra för att undvika problem har Barsotti (1986, s. 28), när hon påpekar att det måste finnas tid i verksamheten för diskussioner och reflektioner om pedagogerna vill skapa en levande verksamhet under oupphörlig utveckling, samt ge föräldrarna en verklig möjlighet att påverka verksamheten. En annan tanke har Dahlbeck och Johansson (1986, s. 32) när de påpekar vikten av att känna till

de grundläggande värderingar som ligger bakom Reggio Emilia i Italien för att kunna göra ett ställningstagande till om och vad som går att sprida till Sverige. Adamsson och Svärd (2006, s. 32) diskuterar vikten av att vara påläst och ha kunskap om Reggio Emilia för att kunna implementera den i verksamheten, använda kunskapen och göra verksamheten här i Sverige till sin egen. Loris Malaguzzi har även berättat att strävan efter en estetiskt tilltalande omgivning och lärarnas strävan efter att bli kreativa har varit ett långt arbete (Fredricson, s. 46-48)

Phillips (2005, s. 67) anser att det grundläggande i Reggio Emilias förhållningssätt är barnens rättigheter, värdesättandet av barndomen och ansvaret för att lära de yngsta barnen är stadens och kommunens. Författaren menar att Reggio Emilias förhållningssätt är det tydligaste som finns i förhållande till små barns lärande, eftersom det alltid är under utveckling. En annan författare som går in på samma linje är Moss (2005, s. 166) som menar att pedagogerna måste förstå att de i Reggio Emilia skaffat erfarenheter i en särskild politisk, ekonomisk och social kontext, men även med utgångspunkt i en annorlunda historia. När pedagogerna vill söka en förklaring till Reggio Emilias uppmärksamhet här i Sverige får de undersöka vad som hänt i förskolan. Fredricson (1985, s. 49) menar att förskollärare inte längre får den kunskap och tradition som de fått från metodiken förr, detta gör att avsaknaden av tradition skapar efterlängtan av strukturer. Författaren menar att detta kan vara en förklaring till att trender i pedagogiken får en större betydelse. Buer (1986) däremot blev mest hänförd av den vikt de lade på att "utveckla kreativiteten och fantasin hos barn /.../ för att forma självständiga tänkande människor!" (s. 61). Vilket är något som är viktigt i Reggio Emilias förhållningssätt utifrån barnsynen.

Wallin (2003, s. 26) fick rådet av Loris Malaguzzi att glömma allt som har med Reggio Emilia att göra när hon väl förstått hur de tänker, för att hon på sin förskola skall skapa en annan historia med utgångspunkt ifrån deras barn, vår kultur och värderingar i vår del av världen. Detta beskriver hon för att peka på att Reggio Emilia inte är en metod utan ett synsätt och förhållningssätt på barn, lärande, växande, relationer och samhället. Utifrån detta kan pedagogerna inte agera utifrån samma metod eftersom det konkreta blir annorlunda här i den svenska kulturen.

Pedagogernas arbetsmiljö i Reggio Emilia har diskuterats med tanke på miljön som den tredje pedagogen och därmed ofta material på barnens nivå samt bord och stolar i barnstorlek. Johansson och Nilsson (2009, s. 33) har reflekterat över detta om pedagogernas möjligheter till en god arbetsmiljö får lämna företräde till fördel för barnen. En annan nackdel som tas upp är tiden. Adamsson och Svärd (2006, s. 30) diskuterar om tiden är ett hinder när de dokumenterar ett tema, något de tror har att göra med dokumentationens centrala roll i Reggio Emilia, vilket gör att dokumentationen tar en stor andel tid i anspråk.

Kennedy (1999, s. 160) har varit med och startat upp en förskola som är inspirerad av Reggio Emilias förhållningssätt här i Sverige. Hon menar att det viktigaste om pedagogerna vill göra en utveckling på sin förskola är behovet av att diskutera och reflektera över verksamheten och framförallt viljan. Författaren menar även att en utveckling inte sker över en dag utan är en lång process knuten till verksamhetens historia. Kennedy (s. 125) beskriver att de ville att avdelningen skulle vara en plats för lek och arbete, inte ett hem, utan en plats där barnen kan vara nyfikna, som stärker deras självständighet och utforskande. De ville ha sin avdelning som en plats där barnen kan arbeta med olika aktiviteter och möta olika sorters material, och där det finns möjligheter att dela upp sig i mindre grupper. Kennedy (s. 166) förklarar att hon hört Loris Malaguzzi förklara hur viktig barnens och de vuxnas obalans är i en utveckling. Hon skriver att pedagogerna inte behöver vara de som vet och kan allt i verksamheten, utan att de skall låta barnen hjälpa varandra och själva tänka efter en extra gång så att de kan utveckla sina kunskaper. Att pedagogerna tar hjälp av någon med aktuell kunskap i ämnet

eller området. När Kennedy (s. 51) och hennes kollegor startade upp verksamheten på förskolan Trollet hade de en önskan om att förstå barnen bättre, därför ansåg de att man som pedagog måste lära sig förstå hur barn tänker och inte bara arbeta med göromål som vuxna initierar. Kennedy (s. 161) anser att dokumentationen är grundläggande som redskap i ett förändringsarbete. Hon menar att diskussionerna och kopplingen mellan teori och praktik fick dem att inse det. Dessutom skriver hon att de får en möjlighet att göra barnens lärande synligt och diskussionsmaterial som baserar sig på verksamheten. Även Potier (<http://www.news.harvard.edu/gazette/2001/12.13/10-projectzero.html>) skriver i sin artikel att dokumentation av barns läroprocess hjälper till att synliggöra lärandet och kan forma det. När Kennedy (s. 170) har reflekterat över bytet av förhållningssätt menar hon att hon gör det med större insikt, kunskap och erfarenhet än innan. Hon anser att detta gjort henne mer kritisk till sin tidigare verksamhet. Hon ser bytet som en utmaning att få möjlighet att utvärdera sitt arbete utifrån sina nya erfarenheter och att få delge andra hur man försöker bli en reflekterande och tänkande pedagog.

2.3. Tidigare forskning om Reggio Emilias förhållningssätt

Om en pedagog iakttar pedagogik som en föränderlig process istället för ett system av färdiga regler och förutbestämda förhållningssätt menar Wallin (1993, s. 97) att pedagogerna håller idéerna levande. Lenz Taguchi (1997, s. 19) talar om att pedagoger måste vara medvetna om att man som pedagog alltid producerar makt oavsett val av förhållningssätt. Detta gör pedagoger eftersom de har skapat kontexten, både miljö och ämne.

Utifrån forskningen menar Johansson (2003, s. 237-239) att pedagoger utvecklar gemensamma strategier och förhållningssätt i sitt arbetslag om de sitter och diskuterar sitt arbete tillsammans. Författaren menar även att pedagoger utvecklar detta när de kontinuerligt reflekterar och analyserar över sitt egna förhållningssätt. Hon skriver att om arbetslaget har mål som är viktiga för dem och att de vet vad de vill uppnå så spelar det in i hur deras förhållningssätt till barnen yttrar sig. När hon beskriver dessa arbetslag så menar hon att de har en gemensam hållning, med en stabil, tillåtande och samspelande atmosfär. Vilket hon menar ger en samstämmig syn på barn, kunskap och lärande. Vidare beskriver hon dem som respektfulla mot barn och som pedagoger som ser barnen som kompetenta och pedagogerna har höga ambitioner att förstå barns perspektiv. Johansson (s. 114) beskriver *barns perspektiv* som att pedagogerna anpassar verksamheten efter barnens erfarenheter och intresse istället för att pedagogerna skall bestämma innehållet i vad barnen skall lära sig. Författaren menar att om pedagoger vill förändra och utveckla sin verksamhet så bör de granska och utvärdera sitt förhållningssätt och hitta nya riktningar i sitt arbete, inte bara vad de skall göra, utan även hur de gör det och vilket förhållningssätt de skall ha. Det kan vara avgörande hur arbetslagen tolkar och använder sig av kunskapssyn och barnsyn utifrån läroplaner och andra dokument i sin verksamhet. Johansson (s. 230) skriver om en *kunskapssyn* där pedagogerna anser att barnen har kompetens och en betydelse för sitt eget lärande, pedagogerna anpassar lärande situationerna utifrån barnens intressen och upplevelser. Författaren (s. 81) menar även att *barnsyn* är hur vuxna uppfattar, bemöter och förhåller sig till barnen som personer. Det anses viktigt att pedagogerna utvärderar och reflekterar över sitt förhållningssätt när de ska förändra eller utveckla sin verksamhet. Johansson (s. 240) förklarar även att Reggio Emilia, precis som pedagogisk medvetenhet inte är någon didaktisk metod utan ett förhållningssätt till sin yrkesroll, till verksamheten och till barn som personer och som lärande individer. Författaren (s. 95) visar även på ett perspektiv på *lärande* där pedagogerna ser barnen som kompetenta, bärare av förmågor och delaktiga i sin egen kunskapsbildning utifrån mötet med omvärlden när hon förklarar begreppet.

Lenz Taguchi och Åberg (2005, s. 10-11) skriver om hur de försökt att följa olika metoder genom åren de arbetat inom förskolan. Författarna beskriver sin ovana att diskutera och reflektera tillsammans och den ledan de kände inför sitt arbete. Författarna förklarar hur de hörde talas om en handledarutbildning med fokus på reflektion där de kom i kontakt med Reggio Emilia, dess synsätt och förhållningssätt. Genom utbildningen, reflekterandet och kontakten med ett nytt förhållningssätt gjorde att de tvingade sig att reflektera över sin pedagogroll och sina värderingar. Detta gav dem nytt intresse för deras arbete och på sig själva, vilket var positivt för pedagogerna. Detta är precis vad Bahlenberg (1983, s. 4) menar, att pedagogen måste arbeta med sig själv för att utveckla och förändra skolan. Författaren menar att pedagogerna måste samarbeta med alla som har kontakt med skolan; skolläda, kollegor, föräldrar och barn för att kunna ha en enad kunskapssyn, människosyn och en samhällssyn som är basen i utvecklingen. Lenz Taguchi (1997, s. 56) visar på att pedagogerna genom pedagogisk dokumentation gör dem synliga för sig själva och deras sätt att se på barnen. Vilket gör att pedagogerna kan förändra sitt förhållningssätt utifrån vad de ser i dokumentationen skriver författaren. Lenz Taguchi (s. 7) beskriver pedagogisk dokumentation som ett arbetsverktyg och underlag för fortbildning, arbetsutveckling, föräldrasamarbete och utvärdering. Hon påtalar att dokumentationens viktigaste uppgift i Reggio Emilia är att synliggöra barnen som rika, kompetenta och aktivt kunskapsskapande subjekt, vilket därmed utgör utgångspunkten för barns fortsatta utforskande och kunskapsskapande (s. 7).

För att bli en bra förskollärare anser Wallin (2003, s. 43) att förskolläraren måste våga iakttä och reflektera över sin roll som pedagog i vardagen, med hjälp av kollegor och en videokamera. Hon menar att alla tror att de hjälper barnen även fast de ibland gör misstag, men att de gör så gott de kan i enlighet med deras kunskaper. Hon förklarar vidare att pedagoger måste våga acceptera att de är otillräckliga eftersom de är mänskliga och därför förlåta sig själva. Hon beskriver även att pedagoger får en möjlighet att växa, bli bättre och mognare, när de kan ta till sig vad de gjort och lära om utifrån misstagen de gör. Lenz Taguchi (1997, s. 17) framhåller att utförandet av pedagogernas arbete, alltså hur de dokumenterar och skapar miljön för barnen påverkas av det förhållningssätt samt den barnsyn de har. Hon menar att pedagogerna skapar sin barnsyn i samspel med omvärlden och inte endast utifrån dem som personer och deras erfarenheter. Wallin (1993, s. 95) förklarar förhållningssätt som det innersta i pedagogiken, om hur pedagogen ser på samhället, barnen och på vad kunskap är samt hur de tillägnar sig den. Utifrån ett sådant likartat synsätt kan pedagoger agera på många olika sätt som utåt sett skiljer sig ifrån varandra, men som innehåller samma kärna.

2.4. Reggio Emilia, förhållningssätt och Läroplan för förskolan, Lpfö98

Den nuvarande läroplanen Lpfö98 och den nya reviderade läroplanen innehåller många mål och strävansmål som kan relateras till Reggio Emilias förhållningssätt. Min tanke är inte att gå igenom alla dessa här utan istället skriva om de delar i läroplanerna för förskolan som har ett tydligt samband med val av förhållningssätt till barnen och verksamheten. Jag kommer först att skriva om den nuvarande läroplanen och därefter om den reviderade. De punkter jag går igenom som finns i båda läroplanerna nämner jag bara en gång om de inte är förändrade så att skillnaden är värd att diskutera.

Utifrån den nuvarande läroplanen har förskolans verksamhet som uppgift att grundlägga och förankra de värden som samhället står för (Lpfö98, s. 3). Utifrån denna uppgift kommer samhällets värderingar in i förskolans verksamhet, vilket ger barnen en bild av verkligheten. Vi som vuxna påverkar barnens förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som finns i ett demokratiskt samhälle med vårt förhållningssätt, därför är man som vuxen en viktig förebild i barnens liv menar läroplanen (Lpfö98, s. 3). Det är därför viktigt att pedagoger är

medvetna om sitt förhållningssätt och att de är förebilder för barnen så att de verkligen agerar som en förebild utifrån samhällets normer och värderingar.

Pedagogerna har som uppdrag i förskolan att utmana barnet och locka till lek, bemöta barnet utifrån varje barns möjligheter och med barnet och barngruppen engagera sig i deras samspel (Lpfö98, s. 5) Pedagogerna skall även utveckla barnens förmåga att iaktta och reflektera (Lpfö98, s. 5). De skall i sin pedagogiska verksamhet ha en öppen miljö som är inbjudande och innehållsrik för att stimulera och utmana barnets utveckling och lärande (Lpfö98, s. 8). Detta gör de för att stödja barnen i deras utveckling, lärande och kunskapande.

Pedagogerna skall i förskolans verksamhet utgå ifrån barnens intresse, erfarenheter, motivation och drivkraft att söka kunskap när de utvecklar sin verksamhet (Lpfö98, s.6) De skall även planera den pedagogiska verksamheten och utforma miljön utifrån de behov och intressen som barnen ger uttryck för (Lpfö98, s. 10). Om verksamheten utgår ifrån barngruppen i sin planering och utformning ger de barnen ett större stöd i deras utveckling.

Utifrån den reviderade läroplanen uttrycker man specifikt att det är det etiska förhållningssättet utifrån värdegrunden som skall forma verksamheten (Lpfö98, 2010, s. 4). Detta är en förändring i den reviderade läroplanen där de detaljerat förklarar att det inte är vilket förhållningssätt som helst som skall forma verksamheten utan det etiska förhållningssättet som skall ge barnen en etiskt god värdegrund att stå på.

I förskolan har pedagogerna som uppdrag att genom en aktiv diskussion i arbetslaget om innebörden i begreppen kunskap och lärande kunna främja lärande (Lpfö98, 2010, s. 6) Här påvisar de vikten av aktiva diskussioner i arbetslagen. Att diskutera hur pedagogerna ser på kunskap och lärande ger ett gemensamt förhållningssätt utifrån dessa begrepp.

I den reviderade läroplanen har de förklarat begreppet kunskap utifrån fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet, dessa delar förutsätter ett samspel med varandra eftersom kunskap inte är något entydigt begrepp (Lpfö98, 2010, s. 6-7). Nu förklarar de även att barnens lärande kan bli mångsidigt och sammanhängande med hjälp av ett temainriktat arbetssätt (Lpfö98, 2010, s. 6-7). De beskriver också att barnen själva skall utveckla sin kompetens, kunskap och insikt genom stimulans och vägledning av oss vuxna (Lpfö98, 2010, s. 7). Detta förhållningssätt måste ha olika språk- och kunskapsformer och olika sätt att lära samt genom balans bilda en helhet (Lpfö98, 2010, s. 7). Här visar de på att pedagoger måste kunna förstå att alla har olika förutsättningar i språk, kunskap och inläring för att kunna stödja alla barn i sitt sökande efter kunskap och lärande.

I den reviderade läroplanen diskuterar de vikten av att diskutera regler och förhållningssätt i förskolan med föräldrarna (Lpfö98, 2010, s. 9). Detta är ju vad de menar i Reggio Emilia när de vill ha med samhället och föräldrarna i skapandet av verksamheten.

I den reviderade läroplanen finns ett mål om Uppföljning, utvärdering och utveckling:

Förskolans kvalitet ska kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras. För att stödja och utmana barn i deras lärande behövs kunskap om varje barns erfarenheter, kunnande och delaktighet samt inflytande över och intresse för de olika målområdena. Det behövs också kunskap om hur barns utforskande, frågor, erfarenheter och engagemang tas tillvara i verksamheten, hur deras kunnande förändras samt när de upplever verksamheten som intressant, rolig och meningsfull. Syftet med utvärdering är att få kunskap om hur förskolans kvalitet, dvs. verksamhetens organisation, innehåll och genomförande kan utvecklas så att varje barn ges bästa möjliga förutsättningar för utveckling och lärande. Det handlar ytterst om att utveckla bättre arbetsprocesser, kunna bedöma om arbetet sker i enlighet med målen och undersöka vilka åtgärder som behöver vidtas för att förbättra förutsättningarna för barn att lära, utvecklas, känna sig trygga och ha roligt i förskolan (Lpfö98, 2010, s. 14).

Här visar de i läroplanen på vikten av dokumentation, utvärdering och utveckling i verksamheten. De menar även att förutsättningarna, organisationen, strukturen, innehållet, aktiviteterna och de pedagogiska processerna skall dokumenteras, följas upp och utvärderas för att verksamheten i sin helhet skall utvecklas (Lpfö98, 2010, s. 15).

2.5. Vidare forskning och summering

Jag tycker att det fattas kunskap om de verkliga tankarna om Reggio Emilias förhållningssätt. Det finns många forskare som skrivit böcker där de vill förklara tankarna men de utgår alltid ifrån verksamheten och förklaringen blir alltid baserad på hur pedagogerna gör istället för på hur de tänker. Detta anser jag kan fortsätta studeras för att tydligare visa på tankarna och de kulturella skillnaderna mellan Sverige och Italien.

En intressant aspekt hade varit att undersöka och beskriva hur föräldrarna ser på bytet. Vilken information de har fått av pedagogerna och hur mycket information de har fått i samband med bytet och förhållningssättet pedagogerna har bytt till.

Jag skulle även vilja se en utvecklad studie om pedagogiska förhållningssätt och hur de påverkar verksamhetens miljö och barnens möjligheter till lärande och kunskap.

Utifrån den litteratur och forskning som jag ovan framställt anser jag att uppsatsens problem och frågeställning motiverats eftersom jag visat vikten av att ha en kunskap om bytet av förhållningssätt för att inte fastna på vägen och låta bytet stanna av och därmed en möjlighet att bytet av förhållningssätt avvecklas. De begrepp som är centrala i uppsatsen är som jag ovan skrivit Reggio Emilia, förhållningssätt, barnsyn och dessutom Reggio Emilias förhållningssätt. Jag anser att arbetet kan bidra med att visa vilka positiva och negativa konsekvenser pedagoger och barn möts av vid byte av förhållningssätt till Reggio Emilia, och för att visa hur pedagogerna kan lösa problematiken på smidigaste sätt. Även vilken kunskap som behöver finnas för att pedagogerna skall kunna byta förhållningssätt och visas in på en väg som för dem kan leda till utveckling av en annan barnsyn och ett nytt förhållningssätt.

3. Metod och material

Under denna rubrik avser jag gå igenom de val jag gjort under genomförandet av min uppsats för att läsaren skall förstå hur jag gått tillväga. Dessutom avser jag att kritiskt kunna granska de val jag gjort för att läsaren själv skall kunna avgöra studiens och uppsatsens tillförlitlighet och de resultat jag kommit fram till genom undersökningen och analyserandet av litteraturen.

Under de olika underrubrikerna kommer jag att diskutera val av metod, material, pedagoger och förskola, frågor till enkätundersökningen, studiens tillförlitlighet samt etisk hänsyn. För att undersöka de olika styrkor och svagheter som finns i undersökningen kommer jag även att diskutera undersökningens reabilitet, validitet och generaliserbarhet (Stukát, 2005, s. 125).

3.1. Metodval

Jag har använt mig av en enkätundersökning, vilket Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wägnerud (2007, s. 258-259) övergripande kallar för *frågeundersökning*, eftersom undersökaren, för att kunna utforska hur vanligt förekommande vissa svar är i en grupp av människor, ställer samma frågor till alla personer i undersökningen. Detta för att jag skall kunna förklara hur olika människor har svarat på skilda sätt i gruppen för att kunna se och förklara helheten i hypotesprövningen. Jag har valt att använda mig av enkäter i min undersökning för att precis som författarna skriver kunna se hur vanligt förekommande vissa svar är i en grupp, samt att se vilka det är som svarat på ett eller annat sätt för att få svar på mina frågeställningar.

När Trost (2001, s. 9) beskriver enkätundersökning talar han om att samla in data och information från människor med varierande tillvägagångssätt. Författaren beskriver även enkätundersökning genom att säga att den är kvantitativ, eftersom undersökaren vid användandet av enkätundersökning ofta samlar in mycket information och använder undersökningen som ett mätinstrument. Istället gör jag nu en kvalitativ bearbetning i en enkätundersökning där jag vill ha förståelse och finna mönster i bytet av förhållningssätt och därmed pedagogernas tankar och handlingar. Stukát (2005, s. 43-44) talar om enkätundersökningar utifrån ett ostrukturerat frågeformulär respektive ett strukturerat frågeformulär. Författaren menar att ett ostrukturerat frågeformulär innehåller öppna frågor där svarspersonen skall formulera sina egna tankar. Ett strukturerat frågeformulär innehåller däremot frågor med fasta svarsalternativ. I min enkätundersökning har jag valt att blanda strukturerat och ostrukturerat frågeformulär för att svarspersonerna skall få en möjlighet att utveckla sina svar och ge mig en djupare förståelse för deras handlingar, tankar och mönster i beteende. Jag valde att börja frågeformuläret med en strukturerad fråga och därefter följs nästan varje strukturerad fråga av en ostrukturerad fråga. Esaiasson et. al. (2007, s. 267) beskriver vikten av genomförandet under en enkätundersökning där de påtalar urvalet inom populationen och formulerandet av frågeformuläret. Författarna diskuterar även vilka faktorer undersökaren bör beakta vid val av undersökningsmetod såsom kostnad, antal svars personer, svarsfrekvens, antal frågor, den kontroll personen vill ha över svarssituationen, befintligheten av intervjuareffekter och komplexiteten i förståelsen av frågor och svar. Det kan vara viktigt att ta dessa faktorer i beaktande vid val av undersökningsmetod så att jag kan genomföra undersökningen, och bearbeta den i avsnitten Analys av enkätundersökning utifrån litteratur och Diskussion, så att jag får ut det lämpligaste materialet, ur ämnessynpunkt.

Vid en enkätundersökning påtalar Esaiasson et. al. (2007, s. 262) att svarspersonerna själva fyller i enkäten skriftligt. Detta är vad jag anser som fördel eftersom svarspersonerna har tid att fundera igenom sina svar innan de skriver ner det, vilket gör att jag får genomtänkta svar till min undersökning. Hade jag valt att använda mig av exempelvis intervjuer istället tror jag

att pedagogernas svar inte hade varit lika genomtänka eftersom de därmed skulle ha kunnat känna en större press på att ge ett korrekt och snabbt svar. En nackdel kan vara att jag, av precis ovanstående skäl inte får möjlighet att ställa följdfrågor om någonting skulle vara oklart i deras svar. En annan fördel som även Stukát (2005 s. 43) talar om är att undersökaren slipper den oönskade intervjuareffekten vid en enkätundersökning. Detta bidrar till att jag inte på något sätt kan påverka enkäten åt något håll genom min närvaro. En nackdel och svårighet är däremot hur intervjuaren formulerar frågorna språkligt för att undvika missförstånd och felaktiga svar.

Den största anledningen att jag valde att använda mig av enkätundersökning är de genomtänkta och nedskrivna svaren, vilka jag kan använda i min resultatdel. Dessa kan jag även innan analysera mot litteraturen i analysdelen.

Det finns olika sorters pedagogiska undersökningar, som övergripande kallas för kvantitativa och kvalitativa undersökningar. Stukát (2005, s. 31) skriver att en kvalitativ undersökning bygger på mätningar och observationer där svaren skall kunna generaliseras i resultatet. Kvantitativa undersökningar genomförs oftare på en större population där svaren kan generaliseras på ett strukturerat sätt, eftersom undersökaren kan få svar som kan vara representabla för personer som inte deltagit i undersökningen. En kvalitativ undersökning däremot skriver Stukát (s. 32) är tolkningar av resultaten för att beskriva och förstå olika fenomen som undersöks. Den kvalitativa undersökningen genomförs genom intervjuer och enkäter med möjlighet för öppna svar, där undersökaren kan gå djupare in i ett ämne för att få förståelse och kunna beskriva det som studerats. Jag har i min undersökning gjort en kvantitativ studie, i den har jag gjort en kvalitativ bearbetning när jag använder mig av en enkätundersökning där svarspersonerna ombeds att motivera alla sina svar med hjälp av frågor utan fasta svarsalternativ. Jag valde att göra så här för att kunna gå in och tolka pedagogernas svar för att på så vis kunna förstå och beskriva varför de byter förhållningssätt, vad som varit fördelaktigt eller problematiskt under bytet och om pedagogernas erfarenheter tas tillvara på. Detta för att kunna besvara min frågeställning och mitt syfte.

Trost (2001, s. 14) skriver att undersökaren vid en enkätundersökning bör ha syftet klart innan personen påbörjar arbetet med att konstruera frågorna. När jag valde metoden enkätundersökning så utgick jag, i valet av undersökning, av vad jag ville ha för svar och vad jag skulle göra med dem. Jag ville utifrån svarspersonernas val av svar och formulering av svar undersöka närmare hur de tänker om fenomenet byte av förhållningssätt till Reggio Emilia, men även den fördelaktighet och problematik som finns i bytet samt om pedagogernas erfarenheter och tankar om bytet tas tillvara på, vilket är den bakomliggande orsaken till val av metod. När jag använder mig av enkätundersökning får jag som både Trost (2001) och Esaiasson et. al. (2007) påtalar deltagarnas svar nedskrivna på papper utan missförstånd av röst eller intervjuareffekt, eftersom jag direkt kunde analysera och tolka svaren för att kunna beskriva och förstå hur de tänker om byte av förhållningssätt till Reggio Emilia.

3.2. Materialval

Jag valde resultat- och analysmaterial efter vad som kan ses som intressant utifrån mitt syfte och min frågeställning samt kommande analys och diskussion. Jag har, som Stukát (2005, s. 22-23) skriver, en avsikt i min undersökning att ge läsaren ett sammanhang och en utgångspunkt att anknyta mitt resonemang till när jag väljer litteratur och enkätsvar som skall analyseras och resoneras om.

Ett problem med mitt val av litteratur, var att jag endast funnit sekundärkällor om Reggio Emilias ursprung och uppkomst, som andra personer har återberättat. Detta beror enligt Anna Barsotti (forskoleforum.se) på att Loris Malaguzzi, upphovsmannen till Reggio Emilias

förhållningssätt, inte skrivit några böcker om Reggio Emilia. Han var en praktiker som andra citerat när han föreläst. När det inte finns någon primärkälla så får jag kritiskt försöka förlita mig på vad sekundärkällorna skrivit om ämnet. Jag har, i mitt val av enkätmaterial och forskningsmaterial, försökt att välja material som är signifikant i förhållande till studiens syfte (Trost, 2001, s. 129). I mitt val av litteratur har jag försökt att hitta böcker som behandlar Reggio Emilia och förhållningssättet Reggio Emilia, inte staden eller hur andra förskolor arbetar praktiskt med Reggio Emilias filosofi. Jag letade även efter litteratur skriven av författare som jag sedan tidigare visste var allmänt omtalade inom Reggio Emilias filosofi, även om jag nu i efterhand kan ha missat någon. Jag har dessutom använt mig av författare till uppsatser eftersom vad de skrivit varit relevant för min undersökning, jag har inte endast tagit till mig vad de omtalade författarna skriver utan försökt förhålla mig kritisk till innehållet.

3.3. Etiska hänsyn

I min undersökning följer jag Vetenskapsrådets forskningsetiska principer som är antagna av Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, <http://codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>) för att deltagande personer och förskolor har rätt till skydd mot olämplig insyn. Detta följde jag eftersom det kan finnas personal och barn på förskolan med hemlig identitet. Det kan dessutom handla om att jag diskuterat uppgifter om de deltagande personerna eller om förskolan som kan anses känsliga alternativt för att pedagogernas svar inte skulle kunna spåras tillbaka till personen och få efterföljder.

Jag försökte att följa Individskyddet (Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, <http://codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>) i min undersökning, för att inte någon person skall utsättas för skada, förödmjukelse eller kränkning. Detta innebar att jag inte lämnat ut namn på personer som deltagit i enkätundersökningen eller namn på förskolan där undersökningen genomförts. Jag har inte heller lämnat ut uppgifter om personerna eller deras svar som kan anses vara känsliga om allmänheten får reda på dem. Detta gjorde jag för att jag vill förhindra igenkänning och identifiering. Jag följde även Konfidentialitetskravet (Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, <http://codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>) eftersom jag förvarade enkäterna och andra personuppgifter om deltagande pedagoger där obehöriga inte kunde ta del av dem. Detta gjorde jag av samma skäl som när jag valde att följa Individskyddet som jag skrivit om ovan i detta stycke.

Jag informerade de deltagande pedagogerna vad mitt syfte för undersökningen var i enlighet med Informationskravet (Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, <http://codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>). Syftet skrev jag ner på första sidan på enkäten (se bilaga), där även enkätens innehåll presenterades och instruktioner. När jag först tog kontakt med de deltagande pedagogerna frågade jag muntligt om de ville medverka i min undersökning i enlighet med Samtyckeskravet (Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, <http://codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>). När jag lämnade över enkäterna fick jag ett samtycke om medverkan av deltagarna och den senare inlämningen av enkäten var också i sig ett tecken på samtycke. Jag valde att följa Informationskravet och Samtyckeskravet i min undersökning för att jag ville att pedagogerna skall delta i undersökningen frivilligt och känna att deras svar inte används mot dem utan för att underlätta för pedagoger som håller på eller funderar på att byta förhållningssätt till Reggio Emilia. De deltagande pedagogerna har därmed delat med sig av sina erfarenheter vilket kan förhindra att andra pedagoger gör liknande misstag och istället får möjlighet att ta till sig och reflektera över de deltagande pedagogernas tankar och erfarenheter.

3.4. Val av intervjufrågor

I enlighet med vad Stukát (2005, s. 42) skriver bestämde jag enkätfrågorna utifrån frågeställningen och syftet. Frågorna skrevs med tanken att jag utifrån dem skulle kunna besvara syftet och frågeställningen i mitt resultat och analys. Jag funderade mycket på hur jag skulle formulera frågorna så att de inte påverkade svaret. Mina funderingar rörde även om hur frågornas ordningsföljd samt formulärets omfång skulle kunna hjälpa mig att få svar på min frågeställning. Esaiasson et. al. (2007, s. 280) har skrivit att om ordningsföljdseffekterna, hur och om människor påverkas att besvara en fråga beror på vad föregående fråga handlar om. Detta är något jag tänkt på när jag placerat de mer övergripande frågorna i början av enkäten och mer specifika frågor på slutet. Trost (2001, kap. 6) talar även om språket såsom värdeladdade ord, känsliga ord och krångliga ord. Vilket är något jag tror undersökaren bör ha i åtanke när personen skriver sina frågor för att undvika missförstånd och att göra någon deltagare upprörd eller att de deltagande personerna känner sig dumförklarade för att de inte förstår innebörden alternativt något ord i frågan. Trost (s. 55) skriver också om standardisering där han menar att vid standardisering är frågor och situation densamma för alla svarspersonerna. Jag använde mig av standardisering eftersom jag valde att alla pedagoger skulle svara på samma frågor. Detta gjorde jag för att kunna jämföra och tolka deras svar utifrån utbildning och erfarenhet. För att inte hindra pedagogerna från att svara precis som de tycker, tänker och har erfarenhet, så skrev jag i följebrevet innan frågorna att de får svara på en fråga genom att kryssa i flera alternativ om de känner att det behövs för att de skall svara i enlighet med deras tankar och deras upplevelse av verkligheten. Detta gjorde att jag vid sammanställningen av enkätundersökningen blev en aning fundersam eftersom jag noterade att det skulle bli svårt för mig att säga hur många som tyckte vad. Jag tänkte att jag istället skulle gå igenom fråga för fråga och alla ikryssade svar. Jag kommer också tydligt att förklara i genomgången av enkätundersökningens resultat om en eller flera pedagoger svarat flera svarsalternativ på en fråga för att visa om pedagogerna tänker att flera faktorer spelar stor roll i frågan.

3.5. Analys av data

Jag valde att inte använda mig av någon speciell analysmetod av enkätundersökningen. Jag sammanställde pedagogernas svar under varje fråga i ett dokument och markerade vem av dem som svarat vad genom att skriva P1-P6 framför svaret. De enkätsvar jag valde att analysera är precis som Trost (2001, s. 14) skriver utvalda för att frågan eller svaret, alternativt frågan och svaret stämmer överens med undersökningens syfte eller frågeställning. Jag valde ut svar som var överensstämmande för några av pedagogernas åsikter och tankar eller svar som en av dem lyft i en fråga. Svar som statistiskt övervägde eller som någon pedagog eller ett par av dem endast svarat. De frågor och svar jag plockade ut till min analys var av sådan karaktär att de liknade frågeställning och syfte, vilket var i stort sett alla enkätfrågor och de svar som kunde kopplat till undersökningens relevans. Resultatet har vuxit fram utifrån de svar jag valt ut att analysera och diskutera utifrån både litteratur, forskning och mina egna tankar och åsikter. Det är ifrån de utvalda svaren som resultatet byggs på.

3.6. Genomförande och urval

Jag har genomfört min undersökning på en förskola som är byggd på 1970-talet i ett mindre samhälle utanför Göteborg som påbörjade sitt byte av förhållningssätt till Reggio Emilia för cirka tre och ett halvt år sedan. Samhället är ganska homogent utifrån en etnisk synvinkel. Förskolan har sex avdelningar, men under starten av bytet till Reggio Emilia fanns det sju avdelningar. Det var tre yngreavdelningar, tre äldreavdelningar och en väx-uppavdelning. Nu är det två yngreavdelningar, tre äldreavdelningar och en 3-årsavdelning.

De personer jag gick ut och frågade för att få svar på mina enkäter har jag valt ut strategiskt enligt Esaiasson et. al. (2007, s. 175) när jag utgått ifrån vissa kriterier i mitt val av deltagare i undersökningen. Trost (2001, s. 24) menar att undersökaren bör fundera över vilka människor i befolkningen personen vill kunna uttala sig om i sin undersökning. Jag har valt att fokusera på de fyra personer som startade upp förskolans första avdelning med Reggio Emilia - inspirerat förhållningssätt, förskolechefen och en person till på förskolan med vidareutbildning inom Reggio Emilia. Dessa personer valde jag ut för att de alla på olika sätt fått kortare och lite längre utbildningar inom Reggio Emilia och dess synsätt. Jag valde att ha dessa personer därför att de är dem som kan uttala sig om bytet av förhållningssätt, dess fördelar, nackdelar och den problematik samt om de fått delge andra sina erfarenheter av att byta förhållningssätt. Dessa personer är de som varit med från början i bytet alternativt de som har kunskaper om Reggio Emilias förhållningssätt och därför kan uttala sig om frågor kring undersökningens ämne. Antalet deltagande i undersökningen är sex pedagoger. Min tanke med detta var att det skulle bli en person från varje arbetslag på förskolan, men när jag istället valde utifrån utbildning och vilka som deltagit mer i bytet av förhållningssätt från starten, blev inte alla arbetslag representerade. Ett annat skäl till att jag inte valde en pedagog från varje arbetslag är för att jag ansåg att alla avdelningar inte gjort ärliga försök till att byta förhållningssätt till Reggio Emilia. Jag valde att göra en urvalsundersökning i enlighet med vad Stukát (2005, s. 57) beskriver, där mitt urval får representera helheten. En annan anledning till att jag valde att göra en urvalsundersökning är för att jag ville få in alla enkäter, utan bortfall och gå djupare in på deras svar och inte bara använda svaren i statistik. Ett annat urval jag gjorde var att jag valde att fokusera undersökningen på stratifieringsgruppen (Stukát, s. 62) med utbildning eller annan erfarenhet inspirerat ifrån Reggio Emilia. Jag valde att använda mig av detta urval eftersom Stukát (s. 62) menar att det är lämpligt när en person vill undersöka en särskilt intressant delgrupp. Precis som jag skrev ovan valde jag denna grupp av undersökningsdeltagare eftersom de kunde delge mig sina erfarenheter om ämnet utifrån när de har bytt förhållningssätt till Reggio Emilia.

Jag anser att jag har genomfört en kvalitativ undersökning eftersom jag valde ut relativt få pedagoger till studien med syftet att få en förståelse för deras tankar. Hade jag endast fått korta svar som inte representerar deras tankar och erfarenheter från bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia hade jag inte kunnat genomföra en kvalitativ undersökning oavsett om det var min avsikt. Stukát (2005, s. 64) beskriver vikten av att minimera bortfall eftersom de personer som faller bort ofta är en särskilt betydelsefull grupp med annan inställning än de som svarat. Dessutom kan bortfall göra resultaten mindre tillförlitliga. Jag försökte att minimera bortfallen i min undersökning genom att erbjuda mig att gå in i barngruppen under tiden de besvarade enkätfrågorna. En annan anledning till att jag erbjöd mig att gå in i barngruppen istället för pedagogerna var att ge dem tid att svara reflekterande på frågorna, för att de inte skulle behöva stressa sig igenom frågorna vilket de eventuellt behövt göra om de hade haft bråttom tillbaka till barngruppen.

Jag kommer här att kort beskriva de deltagande pedagogerna i undersökningen genom statistisk fakta. De sex pedagoger jag valde ut till min undersökning var endast kvinnor eftersom det inte arbetade några män på förskolan.

P1 – Är i åldersgruppen 41-50 år. Utbildad till förskollärare i början på 2000-talet. Har arbetat inom förskolan i 3,5 år och lika länge på den deltagande förskolan.

P2 – Är i åldersgruppen 41-50 år. Utbildad till förskollärare i slutet på 1980-talet. Har arbetat inom förskolan i 21 år och har arbetat i 3,5 år på den deltagande förskolan.

P3 – Är i åldersgruppen 41-50 år. Utbildad till förskollärare i slutet på 1980-talet. Har arbetat inom förskolan i 21-25 år och har arbetat i 3,5 år på den deltagande förskolan.

P4 – Är i åldersgruppen 51-60 år. Utbildad till montessoripedagog under 1990-talet. Har arbetat inom förskolan i 4 år och har arbetat i 2,5 år på den deltagande förskolan.

P5 – Är i åldersgruppen 21-30 år. Utbildad till förskollärare i början på 2000-talet. Har arbetat inom förskolan i 7 år och har arbetat i 3,5 år på den deltagande förskolan.

P6 – Är i åldersgruppen 41-50 år. Utbildad till förskollärare i slutet på 1980-talet. Har arbetat inom förskolan i 28 år och har arbetat i 2 år på den deltagande förskolan.

Dessa beteckningar på pedagogerna kommer jag att använda mig av i analys, resultat och diskussion för att förklara vem som har uttalat vilket svar.

3.7. Studiens tillförlitlighet

Jag skall här diskutera undersökningens kvalitet i avseendet att närmare undersöka de begrepp som Stukát (2005, s. 125) menar skall diskuteras för att visa på studiens tillförlitlighet, dessa begrepp är reliabilitet, validitet, generaliserbarhet. Stukát (s. 125) talar även i sin text om att undersöka om resultaten är pålitliga eller sanna, och att jag skall veta vilka felkällor jag är medveten om. Författaren menar även att jag skall diskutera undersökningens styrkor och svagheter för att visa min medvetenhet om dessa punkter. Jag går därmed här igenom mina val och hur jag anser att det föll ut i verkligheten i undersökningens resultat.

Reliabiliteten är enligt Stukát (2005, s. 125) ett tecken på om det mätinstrument jag valt i min undersökning är ett bra sätt att mäta det jag avser att mäta. Trost (2001, s. 59) skriver att reliabiliteten även kan förklaras med tillförlitligheten i om mätningen är pålitlig eller inte. Jag använde mig av enkätundersökning för mätningen i min studie. Det jag ansåg var fördelaktigt med enkätundersökningen innan jag påbörjade själva studien var att det är personerna själva som fyller i enkäterna och formulerar sina svar. Detta val gjorde jag, som jag beskrivit ovan, för att jag skulle få mer genomtänkta svar eftersom personerna hann sitta och tänka utan att bli störda av att en intervjuperson sitter och väntar på att få svar. Det som kan vara nackdel med enkätundersökning som jag kunde räkna ut innan och dessutom insåg i efterhand var att frågeställningen kan misstolkas. Jag såg på någon fråga att det svar jag fick av en pedagog inte var överensstämmande med det jag avsåg att mäta och tolka i min undersökning. Det kan även vara så att jag misstolkar svarspersonernas svar när jag inte har möjlighet att direkt fråga vad de menar med sina svar. Jag försökte att läsa igenom svaren direkt när jag fick tillbaka dem för att se om jag förstod vad pedagogerna menade med sina svar eller om jag behövde en förklaring. Jag gjorde på samma sätt när jag insåg att jag hade glömt att fråga två frågor som jag behövde för att beskriva de deltagande pedagogerna. Jag gick tillbaka till förskolan och frågade dem hur länge de arbetat inom förskolan och jag frågade även hur länge de arbetat på förskolan där jag genomförde undersökningen. Utifrån detta anser jag att min undersökning har en hög reliabilitet med avseende på undersökningens syfte att närmare undersöka pedagogernas tankar och erfarenheter från byte av förhållningssätt till Reggio Emilia.

Validitet är enligt Stukát (2005, s. 126) och Trost (2001, s. 61) om det går bra att mäta det undersökaren avser att mäta med det mätinstrument personen valt. Författaren menar därmed att validiteten är om det undersökaren försöker mäta överhuvudtaget går att mäta med det mätinstrument personen valt i sin undersökning, så att personen inte mäter någonting annat. Jag har tidigare skrivit att jag ville ha svarspersonernas egna formuleringar och väl genomtänkta svar eftersom det är deras tankar och erfarenheter som jag försökte undersöka i min studie. I enkätundersökningen får jag med deras tankar och erfarenheter på ett väl genomtänkt sätt eftersom de fick möjligheten att sitta hur länge de ville och dessutom besvara frågorna i vilken ordning de ville, om de ville tänka lite längre på någon fråga och återkomma till den frågan, samt att tänka igenom sina svar så länge de behövde innan de skrev ned sina svar, anser jag. Hade jag valt att använda mig av exempelvis intervjuer istället tror jag att

pedagogernas svar inte hade varit lika genomtänka eftersom de därmed skulle ha kunnat känna en större press på att ge ett korrekt och snabbt svar. Jag kunde se svar i undersökningen som var något tillrättalagda med verkligheten, där pedagogerna förfinat den. För att undvika detta hade observationer varit en bra metod antingen enbart eller som tillägg i undersökningen, något som kan vara lättare att använda sig av i en större undersökning. Nackdelen var troligtvis, vilket jag skrev ovan, att en av pedagogerna misstolkade vilket därmed gjorde att jag inte fick något avsett mätresultat. Även om det svaret gick att använda under andra delar i undersökningen. Jag anser därmed att validiteten är hög i min undersökning eftersom jag fått svar utifrån pedagogernas tankar och erfarenheter som jag kan tolka utifrån min frågeställning. Dessa svar var därmed vad jag avsåg att mäta och även det mål som jag hade med enkätundersökningen.

Stukat (2005, s. 129) förklarar generaliserbarhet när han skriver att det handlar om vem resultatet gäller för, om det är möjligt att generalisera resultatet eller om det bara gäller för undersökningsgruppen. Jag anser att det går att generalisera resultatet även till andra pedagoger som bytt förhållningssätt till Reggio Emilia. Detta anser jag eftersom de pedagoger jag valt ut som svars personer har både lite längre utbildning inom Reggio Emilias förhållningssätt respektive kortare fortbildning inom ämnet. Vanligtvis får pedagoger på förskolor som skall byta förhållningssätt till Reggio Emilia någon form av fortbildning inom ämnet som exempelvis föreläsningar eller studier i form av bokcirkel där de diskuterar och analyserar en bok som behandlar ämnet närmare. Esaiasson et. al. (2007, s. 26) menar att forskare har som ambition i forskningen att tala om det allmänna. Därför har jag försökt att använda mig av en undersökningsgrupp som kan representera pedagoger med liknande erfarenheter. Jag anser att mina svars personer är representativa för pedagoger med erfarenhet av att byta förhållningssätt till Reggio Emilia, vilket gör undersökningen generaliserbar för den grupp av pedagoger i samhället som bytt förhållningssätt till Reggio Emilia.

Jag bedömer att mitt resultat är pålitligt utifrån de faktorer jag gått igenom ovan och utifrån de svar jag fått på min enkätundersökning och de kopplingar jag funnit nedan i resultatet. Jag eftersträvade att beskriva den problematik och de erfarenheterna pedagogerna fått när de bytt förhållningssätt till Reggio Emilia och det är den verklighet de beskrivit utifrån deras vardag. Detta kommer jag att redovisa som sanning i mitt resultat i undersökningen. Felkällan och svagheten i undersökningen och pedagogernas beskrivning av sin verklighet, kan även vara att pedagogerna försöker framställa sina verksamheter och sina erfarenheter som bättre än de är i verkligheten. Utifrån mina erfarenheter på förskolan tycker jag att de svar jag fått överensstämmer till stor del med den verklighet jag fått vara delaktig i under min verksamhetsförlagda utbildning, även om vissa svar känns något tillrättalagda. En styrka med undersökningen är att jag tror att pedagogerna däremot framhåller delar jag inte alltid varit medveten om, eller haft möjlighet att se och upptäcka under de veckor jag varit där, i sina svar i enkätundersökningen vilket gör att jag fått en bättre förståelse för bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia och dess fördelar, nackdelar och problematik.

4. Analys av enkätundersökning utifrån litteratur

Här kommer jag att gå igenom pedagogernas svar på min enkätundersökning för att i resultat och diskussion samt i de sammanfattande slutsatserna kunna gå in lite närmare på varför de kan ha svarat som de gjort samt att undersöka möjliga anledningar och förklaringar till deras svar utifrån litteraturen.

4.1. Varför byter förskollärarna förhållningssätt till Reggio Emilia?

Efter vad de deltagande pedagogerna svarat får jag uppfattningen av att de bytt förhållningssätt av en rad olika anledningar, istället för av en specifik anledning. De flesta pedagogerna menar dock att anledningen till bytet av förhållningssätt beror på att det är förskolechefens idé eller beslut. Pedagogerna tror även att bytet beror på att det är personalens förslag eller intresse och att läroplanens innehåll har påverkat val av förhållningssätt. Moss (2005, s. 166) menar att pedagoger måste förstå att de i Reggio Emilia i Italien skaffat erfarenheter i en särskild politisk, ekonomisk och social kontext, men även med utgångspunkt i en annorlunda historia, detta är inget pedagogerna nämner. När förskolan påbörjat arbetet med bytet av förhållningssätt var personalen överens om att fortsätta arbeta enligt Reggio Emilias förhållningssätt menar P6. Fredricson (1985, s. 51) diskuterar Reggio Emilias uppkomst i Sverige och funderar över om det är ett försök att införa Reggio Emilias idéer eller om det är så att det Reggio Emilia representerar finns i dagens samhälle. Författaren menar att pedagoger borde vara medvetna om de problem som kan uppstå om samhället medvetet försöker införa nya idéer. Detta påpekar hon för att pedagoger skall ha i åtanke att det inte alltid är problemfritt att byta förhållningssätt. Barsotti (1986, s. 28) vill istället påpeka att tiden för diskussioner och reflektioner måste finnas i verksamheten om den skall ha en möjlighet att utvecklas. En tid som kanske måste skapas i en verksamhet med andra förutsättningar från start. Vilket pedagogerna menar att de saknar.

När jag frågar dem om de fått vara med i beslutet om att byta förhållningssätt är det ett mer delat svar jag får. Fyra av pedagogerna anser att de fått vara med i beslutet ganska eller väldigt mycket, men däremot P2 och P5 anser att de fått vara med i beslutet lite eller väldigt lite. P1 menar att majoriteten bestämmer och resterande pedagoger får acceptera de beslut som tas. P2 anser att hon inte fått vara delaktig i beslutet, men att hon fått vara med och påverka innehållet i verksamheten utifrån det beslut som fattats. Dahlbech och Johansson (1986, s. 32) menar att man som pedagog bör vara medveten om de värderingar som ligger bakom Reggio Emilia i Italien för att kunna göra ett eget ställningstagande till om det går att sprida förhållningssättet till Sverige. För att se om det finns en rimlig möjlighet att ta in liknande tankar i den svenska förskolan.

Vid frågan om de fått vara delaktiga i vilket förhållningssätt de bytte till är det även här delade meningar. Tre av pedagogerna anser att de fått vara med mycket eller väldigt mycket och bestämma vilket förhållningssätt de bytte till samtidigt som P2 och P5 anser att de fått vara med lite eller inget alls. P2 tror ändå att valet av förhållningssätt kommer efter idéer från personalen och intressen ute på fältet. Johansson (2003, s. 237-238) menar att ett gemensamt förhållningssätt utvecklas genom diskussion, reflektion, utvärdering och analys av sitt arbete tillsammans för att få en samstämmig syn på barn, kunskap och lärande. P1 som inte svarar hur mycket hon fått vara med, påpekar att de inte fick några andra alternativ än Reggio Emilias förhållningssätt. Fredricson (1985, s. 49) menar att förskollärare inte längre får den kunskap och tradition som de fått från metodiken förr, detta gör att avsaknaden av tradition skapar efterlängtan av strukturer. Författaren menar att detta kan vara en förklaring till att trender i pedagogiken får en större betydelse. Utifrån den tanken låter det som att personalen fick välja mellan att arbeta som de gjorde innan eller byta förhållningssätt till Reggio Emilia.

De ovanstående oenigheterna vid frågan om de varit delaktiga i beslutet om byte av förhållningssätt eller vid frågan om de fått vara delaktiga i beslutet i vilket förhållningssätt de skulle byta till tror jag kan bero på att de lagt olika stor vikt vid beslutet när det togs, men det kan även handla om att personer som pratar mer eller är intresserade får större gehör för sina tankar och därför har de en känsla av att de varit delaktiga i besluten.

Pedagogerna anser att kopplingen mellan bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia och deras uppdrag som pedagoger i förskolan är mycket eller väldigt mycket relevant. P1 skrev:

Vi skall ju lägga grunden till att barn förstår sitt eget inflytande och lära de att använda sitt inflytande. Även utveckling och lärandet i Lpfö98 är samma tänk som Reggio.

P2 påpekade:

Därför att läroplanens innehåll påvisar detta förhållningssätt och mitt uppdrag är att följa den.

P6 menar att:

Hela den nya läroplanen bygger utifrån reggio tänket och det känns väldigt bra.

Samtliga deltagande pedagoger är därmed överens om att Reggio Emilias förhållningssätt är väl överensstämmande med läroplanen. Wallin (1993, s. 95) förklarar förhållningssätt som det innersta i pedagogiken, om hur pedagoger ser på samhället, barnen och på vad kunskap är samt hur barnen får den. P2 påpekar att Reggio Emilias förhållningssätt speglar sig i läroplanen och att de måste följa den vilket är ett synsätt som gör att deras förhållningssätt måste ändras. I läroplanen (Lpfö98, s. 3 och 6) menar man att pedagoger påverkar barnen med deras förhållningssätt och att en aktiv diskussion i arbetslaget om begreppen kunskap och lärande är av stor vikt för deras barnsyn och deras förhållningssätt till barnen och verksamheten. I den reviderade läroplanen (Lpfö98, 2010, s. 7) skall pedagoger med sitt förhållningssätt stimulera och vägleda barnen att själva utveckla sin kompetens, kunskap och insikt.

4.2. Vad ser pedagoger för fördelar med bytet av förhållningssätt?

Pedagogerna är eniga om att fördelarna med bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia är mångfaldiga. De menar att de lär sig att se det kompetenta barnet, barnen blir mer självständiga, miljön blir mer inspirerande och att de kan vara en närvarande och medsökande pedagog. De håller alltså med om att alla de fyra svarsalternativ jag valt att ha med under frågan är fördelar i bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia. De påpekar att dessa fyra alternativ bildar en helhet i deras pedagogiska arbete och att det är så de vill arbeta eftersom det är stimulerande och ansvarstagande att förändra miljön efter barnens intresse och behov. Vilket är något som läroplanen påpekar att förskolan skall göra när de utvecklar sin verksamhet och planerar miljön (Lpfö98, s. 6 och 10). Utifrån Vygotskijs tankar om utveckling behövs en stor medvetenhet och dialog med de deltagande individerna i verksamheten (Lindqvist, 1995, s. 10). En förändring i miljön kan skapa många möten mellan barnen och i dessa möten måste pedagogerna vara närvarande för att ge inspiration och möjlighet att utvecklas skriver P3. Phillips (2005, s. 67) anser att det grundläggande i Reggio Emilias förhållningssätt är barnens rättigheter, värdesättandet av barndomen och att ansvaret för att lära de yngsta barnen är stadens och kommunens skyldigheter. Författaren menar att Reggio Emilias förhållningssätt är det tydligaste som finns i förhållande till små barns lärande, eftersom det alltid är under utveckling. P1 menar att hon blir inspirerad av att se barnen bli mer självständiga, sökande och mer kompetenta, att de kan om pedagogerna bara låter dem försöka själva, vilket kan kopplas samman med författarens tanke om utveckling ovan.

Jag får ett samstämmigt svar när jag frågar pedagogerna om de är nöjda med bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia. Kommentarer jag får är att de trivs med förhållningssättet och att det är stimulerande och tillfredställande och som dessutom utvecklar barnen till självständiga och kompetenta individer. Detta är något som även Buer (1986) blev hänförd över den vikt de lade på att ”utveckla kreativiteten och fantasin hos barn /.../ för att forma självständiga tänkande människor!” (s. 61). Den mest självklara kommentaren jag får av en pedagog är det som P1 skriver:

Vem vill inte ha självständigt tänkande barn som är kreativa i sitt sätt.

I utvecklingen av förskolan ligger det bra i tiden att byta förhållningssätt till Reggio Emilia och det nya uppdraget av lärande.

Pedagogerna menar allihop att bytet av förhållningssätt har utvecklat verksamheten mycket. P1 påpekar att det utvecklade verksamheten mer i början, när de gjorde större förändringar i miljön och hade fler diskussioner och att det nu är mindre utvecklat i verksamheten eftersom diskussionen har avstannat. P5 som var med på den avdelningen som bytte förhållningssätt till Reggio Emilia först och nu fått flytta in i en annan avdelning menar att de kom långt i bytet av förhållningssätt där men att de på den nuvarande avdelningen bara har påbörjat bytet av förhållningssätt. Förhållningssättet har utvecklat samarbete, samtal, grundsynen mellan kollegorna skriver P4. I läroplanen menar de att förutsättningarna, organisationen, strukturen, innehållet, aktiviteterna och de pedagogiska processerna skall dokumenteras, följas upp och utvärderas för att verksamheten i sin helhet skall utvecklas (Lpfö98, 2010, s. 15), vilket är något som saknas i arbetslagen utifrån hur pedagogerna beskrivit att utvecklingen har avstannat. Att de dokumenterar och återkopplar till barnen och reflekterar samt utvecklar sitt förhållningssätt utifrån deras pedagogiska diskussioner är något P2 framhåller att de gör. Hon hävdar även att de förändrar miljön så att den blir anpassad efter barnen. Bytet av förhållningssätt förändrar verksamheten så att förhållningssättet blir mer synligt hela tiden i verksamheten anser P3. Lenz Taguchi och Åberg (2005, s. 10-11) beskriver hur de tvingade sig att reflektera över sin pedagogroll och sina värderingar när de kom i kontakt med ett nytt förhållningssätt. Detta är precis vad Bahlenberg (1983, s. 4) menar, att pedagogen måste arbeta med sig själv för att utveckla och förändra skolan att ha en enad kunskapssyn, människosyn och samhällssyn som en bas i utvecklingen. Något som pedagogerna kan behöva fundera mer över för att förändra sitt förhållningssätt.

Ett påpekande från P6 är att Reggio Emilias förhållningssätt är en utveckling pedagoger måste göra med sig själva eftersom det handlar om hur de själva förhåller sig. Lenz Taguchi (1997, s. 56) menar också att pedagoger måste göra pedagoger och barn synliga med hjälp av dokumentation för att förändra vårt förhållningssätt. P2 påpekar att pedagoger ändrar sig utefter situationen och förhållningssättet för att vara en närvarande pedagog. Wallin (2003, s. 26) fick rådet av Loris Malaguzzi att glömma allt som har med Reggio Emilia att göra när hon väl förstått hur de tänker, för att hon på sin förskola skall skapa en annan historia med utgångspunkt ifrån deras barn, vår kultur och värderingar i vår del av världen, vilket är av vikt om pedagogen vill ta till sig ett förhållningssätt från en annan kultur.

En annan tanke från P2 är vikten av öppna diskussioner i arbetslaget för att ha möjlighet att se och förändra verksamheten. I utförandet av pedagogernas arbete, hur de dokumenterar och skapar miljön för barnen framhåller Lenz Taguchi (1997, s. 17) beror på vilket förhållningssätt och barnsyn de har. Att de utifrån observationer kan skapa möten mellan barnen som blir ett socialt samspel. För att utveckla sitt förhållningssätt till barnen menar denna pedagog att dokumentationen av miljön är viktig för att de skall kunna reflektera över barnens och pedagogernas verksamhet i förskolan och därifrån skapa en dialog med varandra i arbetslag och med föräldrar för att kunna fortsätta utvecklingen. Även Wallin (2003, s. 25)

menar att dokumentationen är viktig för att kunna diskutera, reflektera och planera verksamheten där barnen skall kunna lära.

4.3. Vad har varit problematiskt i bytet av förhållningssätt för pedagoger och barn?

När jag frågade pedagogerna på förskolan vad de kunde se för nackdelar med bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia så såg tre av pedagogerna inga nackdelar, P1 och P6 ansåg att en nackdel är att allt material skall finnas tillgängligt för barnen, att det är låg höjd på bord och stolar, vilket är jobbigt för vuxna och de tycker att det är svårt att vänta ut barnen när de ska finna svaren själv istället för att de ska ge barnen svaret. P1 anser att det är en nackdel att materialet finns tillgängligt. Hon menar att det kan vara prövande för tålmodet om en pedagog arbetar med yngre barn, men att de vinner på det i längden både som barn och pedagog. P6 anser att det kan vara en nackdel med låga bord och stolar om det endast finns det. P3 påpekar att de har reglerbara rullpallar som skonar ryggarna och att de genom dessa har möjlighet att vara på barnens höjd. Johansson och Nilsson (2009, s. 33) har reflekterat över detta om pedagogernas arbetsmiljö får stå tillbaka till fördel för barnen. P6 skriver att det kan vara jobbigt att ha tålmod att vänta ut barnen ibland när de själva ska komma på svaret, men de inser att det ger både dem och barnen mycket om de tränar sig själva på att vänta ut barnen.

Vid frågan om vad som varit problematiskt svarar pedagogerna oenigt. De flesta pedagogerna anser att lokalerna är en del som varit problematisk eftersom deras lokaler inte är byggda i enlighet med Reggio Emilias förhållningssätt utan är byggda utifrån andra normer. De menar även att ekonomin har varit en problematisk del i bytet, vilket de påpekar som ett återkommande problem i kommunala verksamheter. Dock anser de att bytet måste få kosta. En annan problematisk del är tiden, P4 poängterar att en förändring måste få ta tid. Loris Malaguzzi har också berättat om att lärarnas strävan efter att bli kreativa har varit ett långt arbete (Fredricson, 1985, s. 46-48). Adamsson och Svärd (2006, s. 30) däremot tror att tidproblemet beror på att dokumentationen tar en stor andel tid i anspråk. I kombination med tiden visar pedagogerna på att okunnigheten är ett problem. Att pedagoger i arbetslaget inte har samma kunskaper och därför utvecklas i otakt. P4 menar att okunnigheten avhjälps med utbildning och att arbetet med byte av förhållningssätt kräver tid för samtal och reflektion. Detta tar Adamsson och Svärd (s. 32) upp när de anser att pedagogen måste vara påläst och ha kunskapen för att implementera den i verksamheten, använda den och göra verksamheten till sin egen. En föreställning är att det är svårt att samarbeta och förnya sin verksamhet eftersom alla pedagoger måste vara på samma nivå och ha samma strävan genom att skapa en gemensam känsla där de kan öppna upp för varandra och samtala med varandra. Lenz Taguchi och Åberg (2005, s. 134) menar däremot att pedagogerna måste tro på varandras förmågor för att nå det förhållningssätt de strävar efter i sitt pedagogiska arbete med barnen. En annan synpunkt från P4 är att personalens ovilja att byta förhållningssätt är ett problem eftersom de anser att det måste finnas vilja och intresse för att kunna förändra. Kennedy (1999, s. 160) menar att det viktigaste om pedagoger vill göra en utveckling på sin förskola är behovet av att diskutera och reflektera över verksamheten och framförallt viljan. Författaren menar även att en utveckling inte sker över en dag utan är en lång process knuten till verksamhetens historia. Kennedy (s. 166) förklarar att hon hört Loris Malaguzzi förklara hur viktig barnens och de vuxnas obalans är i en utveckling. Kennedy (s. 161) anser att dokumentationen är grundläggande som redskap i ett förändringsarbete. När Kennedy (s. 170) har reflekterat över bytet av förhållningssätt menar hon att hon gör det med större insikt, kunskap och erfarenhet än innan. Hon anser att detta gjort henne mer kritisk till sin tidigare verksamhet. Hon ser bytet som en utmaning att få möjlighet att utvärdera sitt arbete utifrån

sina nya erfarenheter och att få delge andra hur en person försöker bli en reflekterande och tänkande pedagog.

4.4. Upplever pedagogerna att förskolor tar till sig erfarenheter som andra pedagoger gjort, som tidigare bytt förhållningssätt till Reggio Emilia gällande förberedelser och planering av lokaler, material, arbetssätt, barnsyn och förhållningssätt?

Det är delade meningar i undersökningssvaren när jag frågar dem om de upplever att deras erfarenheter från bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia tagits tillvara av andra pedagoger. P2 och P5 förklarar att några kollegor visat sig intresserade och ställt frågor och att de fått delge sina erfarenheter av hur de arbetat och att andra fortsätter i sina gamla fotspår. P4 påpekar att hennes erfarenheter som montessoripedagog tagits tillvara på i bytet eftersom pedagoger som arbetar Reggio Emilia inspirerat har samma grundsyn på det kompetenta barnet och synen på miljön i förskolan samt att de med hjälp av olika verktyg tar vara på barnens intresse. Även Wallin (1996, s. 118-119) menar att Reggio Emilia fått sitt vetenskapliga förhållningssätt från Maria Montessori. Jag tror att oenigheten om de har fått delge sina erfarenheter beror på att de blivit olika mycket tillfrågade och att vissa pedagoger tror jag pratar mer om sitt byte av förhållningssätt, vilket får andra personer att fråga dem mer.

Även i frågan om deras erfarenheter blivit tillvaratagna i förberedelserna i nya förskolor som byggs är de oeniga om de fått delge sina erfarenheter. P2, P3, P4 och P5 som startade upp den första avdelningen som bytte förhållningssätt menar att chefen frågat dem eftersom chefen är med i en projektgrupp som bygger en förskola som skall vara inspirerad av Reggio Emilias förhållningssätt i sin utformning. P2 menar också att de fått vara delaktiga i utvecklandet av den egna verksamheten i förändringar av miljön utifrån sina idéer och erfarenheter när pedagoger reflekterat över sitt förhållningssätt i verksamheten. För att utveckla sin roll som pedagog i vardagen menar Wallin (2003, s. 43) att pedagogerna måste våga iaktta och reflektera över sig själva och våga acceptera att de ibland är otillräckliga eftersom de är mänskliga och därför förlåta sig själva. Hon beskriver även att pedagogerna får en möjlighet att växa, bli bättre och mognare. Hon menar att de kan ta till sig vad de gjort och lära om utifrån misstagen de gör, vilket är en bra tanke för pedagoger om de känner att de gjort någonting fel, om pedagogen reflekterar över detta och accepterar sitt misstag är det lättare för dem att göra rätt nästa gång.

När jag frågar pedagogerna om de har fått ta del av andra pedagogers erfarenheter från byte av förhållningssätt till Reggio Emilia innan de själva bytte förhållningssätt ansåg majoriteten att de fått göra det. Att de genom studiebesök på förskolor som bytt förhållningssätt till Reggio Emilia, varit på föreläsningar, läst litteratur och haft studiegrupper för att ta del av andras erfarenheter. P2 påpekar att hon varit nyfiken på att lyssna på andra för att lära av deras erfarenheter i nätverk eller genom att läsa böcker.

5. Resultat

Pedagogerna har svarat att de tror att det har funnits olika anledningar till att förskolan har bytt förhållningssätt till Reggio Emilia när beslutet om byte av förhållningssätt togs från första början. De pekar inte på någon specifik anledning utan menar att anledningen till bytet av förhållningssätt beror på att det är förskolechefens idé eller beslut. Pedagogerna tror även att bytet beror på att det är personalens förslag eller intresse och att läroplanens innehåll har påverkat val av förhållningssätt.

P2 tror att valet av förhållningssätt kommer efter idéer från personalen och intressen ute på fältet, att det var vad som gjorde att det blev Reggio Emilias förhållningssätt. P1 påpekar att de inte fick några andra alternativ än Reggio Emilias förhållningssätt. Utifrån den tanken låter det som att personalen fick välja mellan att arbeta som de gjorde innan eller byta förhållningssätt till Reggio Emilia. Pedagogerna anser att kopplingen mellan bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia och deras uppdrag som pedagoger i förskolan är mycket eller väldigt mycket relevant. Samtliga deltagande pedagoger är därmed överens om att Reggio Emilias förhållningssätt är väl överensstämmande med läroplanen. P2 påpekar att Reggio Emilias förhållningssätt speglar sig i läroplanen och att de måste följa den vilket är ett synsätt som gör att deras förhållningssätt var tvunget att förändras och utvecklas.

Fördelarna pedagogerna ser med bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia är mångfaldig. De menar att pedagogerna lär sig att se det kompetenta barnet, barnen blir mer självständiga, miljön blir mer inspirerande och de kan vara en närvarande och medsökande pedagog. De håller alltså med om att alla de fyra svarsalternativ jag valt att ha med under frågan är fördelar i bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia. En förändring i miljön kan skapa många möten mellan barnen och i dessa möten måste pedagogerna vara närvarande för att ge inspiration och möjlighet att utvecklas skriver P3. P1 menar att hon blir inspirerad av att se barnen bli mer självständiga, sökande och mer kompetenta, att de kan om pedagogerna bara låter dem försöka själva. Pedagogerna menar allihop att bytet av förhållningssätt har utvecklat verksamheten mycket. P1 påpekar att det utvecklade verksamheten mer i början, när de gjorde större förändringar i miljön och hade fler diskussioner och att det nu är mindre utvecklat i verksamheten eftersom diskussionen har avstannat. Pedagogerna menar att förhållningssättet har utvecklat samarbete, samtal och grundsynen mellan kollegorna. Att de dokumenterar och återkopplar till barnen mer, de reflekterar och utvecklar sitt förhållningssätt utifrån pedagogiska diskussioner, och förändrar miljön så att den blir anpassad efter barnen. Bytet av förhållningssätt förändrar verksamheten så att förhållningssättet blir mer synligt hela tiden i verksamheten anser P3.

Svaren om problematiken som pedagogerna ser med bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia är oeniga. P2, P3 och P4 såg inga nackdelar med bytet. P1 och P6 ansåg att en nackdel är att allt material skall finnas tillgängligt för barnen, att det är låg höjd på bord och stolar vilket är jobbigt för vuxna och de tycker att det är svårt att vänta ut barnen när de ska finna svaren själva istället för att de ska ge barnen svaret. P1 anser att det är en nackdel att materialet finns tillgängligt, hon menar att det kan vara prövande för tålmodet om en pedagog arbetar med yngre barn, men att de vinner på det i längden både som barn och pedagog. De flesta pedagogerna anser att lokalerna är en del som varit problematisk eftersom deras lokaler inte är byggd i enlighet med Reggio Emilias förhållningssätt utan är byggd utifrån andra normer. De menar även att ekonomin har varit en problematisk del i bytet vilket de menar alltid är svårt i kommunala verksamheter, men att bytet måste få kosta. En annan problematisk del är tiden, P4 poängterar att en förändring måste få ta tid. I kombination med tiden visar pedagogerna på att okunnigheten är ett problem. Att pedagogerna i arbetslaget inte har samma kunskaper och därför utvecklas i otakt, P4 menar att okunnigheten avhjälps med

utbildning och att arbetet med byte av förhållningssätt kräver tid för samtal och reflektion. En föreställning är att det är svårt att samarbeta och förnya sin verksamhet eftersom alla pedagoger måste vara på samma nivå och ha samma strävan genom att skapa en gemensam känsla där de kan öppna upp för varandra och samtala med varandra. En annan synpunkt är att personalens ovilja att byta förhållningssätt är ett problem eftersom de anser att det måste finnas vilja och intresse för att kunna förändra skriver P4.

Även när jag undersöker om pedagogerna fått dela med sig av sina erfarenheter från byte av förhållningssätt till Reggio Emilia är meningen delad. P2 och P5 förklarar att några kollegor visat sig intresserade och ställt frågor och att de fått delge sina erfarenheter av hur de arbetat och att andra fortsätter i sina gamla fotspår. P4 påpekar att hennes erfarenheter som montessoripedagog tagits tillvara på i bytet eftersom pedagoger som arbetar Reggio Emilia inspirerat har samma grundsyn på det kompetenta barnet och synen på miljön i förskolan samt att de med hjälp av olika verktyg tar vara på barnens intresse.

Likaså i frågan om deras erfarenheter blivit tillvaratagna i förberedelserna i nya förskolor som byggs är de oeniga om de fått delge sina erfarenheter. P2, P3, P4 och P5 som startade upp den första avdelningen som bytte förhållningssätt menar att chefen frågat dem lite om deras erfarenheter, eftersom chefen är med i en projektgrupp som bygger en förskola som skall vara inspirerad av Reggio Emilias förhållningssätt i sin utformning.

6. Diskussion

Utifrån den första frågeställningen tror jag precis som pedagogerna i undersökningsgruppen att de på förskolan byter förhållningssätt till Reggio Emilia av flera olika anledningar. Den främsta anledningen, som kanske inte är helt lätt att förstå, tror jag är att pedagogerna hör rykten om en verksamhet som fungerar bra och ryktet sprider sig. Människan vill oftast arbeta med det effektivaste redskapet, gärna det som är modernt och därför har fler och fler verksamheter plockat upp de idéer från Reggio Emilias förhållningssätt som de vill arbeta med. Men jag tror inte att det är utan anledning som ryktet började spridas eftersom förhållningssättet i Reggio Emilia utgår från barnen och inte ifrån en metod, vilket gör att pedagogerna i varje verksamhet själva kan välja hur de vill arbeta utifrån Reggio Emilias barnsyn och förhållningssätt. Den problematik som uppstår när pedagogerna tar ett arbetssätt från en annan förskola utan förankring i den egna verksamheten kan vara att det arbetssättet inte passar den egna barngruppen och verksamheten. När en pedagog ser eller hör om ett väl funderande arbetssätt eller förhållningssätt bör den vara kritisk till hur det går att överföra till sin egen verksamhet rakt av utan anpassning till barngrupp och verksamhet. Pedagogen bör ifrågasätta arbetssättet eller förhållningssättet och titta på vilka för- och nackdelar det kan finnas för barn, pedagoger och verksamheten.

Vad som påverkar förhållningssättet och arbetet i förskolans verksamhet hade jag en föreställning om att det var pedagogerna och förskolechefen som bestämde med utgångspunkt i barnen. Utifrån samhället, barnens föräldrar och vårdnadshavare, deras uppfostran och den kultur barnen lever i byggs en verksamhet upp. Tar pedagogerna inte dessa delar i beaktning när de väljer förhållningssätt till sin verksamhet kan det bli väldiga krockar för barnen i barnsynen och kunskapsynen hemma och i förskolan.

Om jag ska undersöka fördelarna med bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia, utifrån den andra frågeställningen, så tänker jag på barnen. Reggio Emilias förhållningssätt påverkar barnens lärande och inlärningsförmåga vilket är något som de har fördel av under en stor del av sitt liv. Jag tycker att pedagogerna visar på många bra fördelar i sina svar, men jag tycker att svaren är lite väl verksamhetsbaserade, jag hade önskat få svar baserade på förhållningssättet och tankarna bakom Reggio Emilia.

Jag har ovan undersökt problematiken vid byte av förhållningssätt till Reggio Emilia ur positiv och negativ bemärkelse, utifrån den tredje frågeställningen. Jag har även närmare undersökt om pedagogernas erfarenheter i bytet av förhållningssätt tas tillvara på av andra förskolor som skall genomföra liknande förändringar. Resultatet stämmer inte riktigt överens med vad jag sett och med vad jag varit med och diskuterat i verksamheten. Jag tror att pedagogerna försökt att ge en något förfinad bild av varför de bytte förhållningssätt, hur bytet varit, hur det blev och om de fått dela med sig av sina erfarenheter ifrån bytet av förhållningssätt. Jag tror att de förfinade sin bild av verksamheten för att de inte vill ge uttryck för vad de skulle kalla ett misslyckande. Att deras utveckling har avstannat för tillfället, på grund av reformer i förskolans verksamhet, ser pedagogerna som ett misslyckande istället för någonting som de kan ta lärdom av på vägen till fortsatt utveckling i deras verksamhet. Jag fick även en bild av deras byte av förhållningssätt som jag inte hade tänkt på utifrån värderingar i samhället och hur den svenska kulturen ser på förskolan och det arbete som genomförs med barnen där.

Något som verkat svårt är att få med all personal i bytet och att det är svårt att ta reda på vad det är de egentligen skall byta till. En undran är om det finns någon vilja att närmare undersöka vad det är för förhållningssätt och försöka ha ett öppet sinne, oavsett positiva eller negativa upplevelser från tidigare, innan de dömer ut nya influenser eller förhållningssätt helt. Jag skulle dessutom önskat att personalen varit mer kritiska innan de tagit till sig nya

influenster utan att reflektera över vad detta innebär. Istället för att bara ta till sig vad som sägs vara bra. Troligen är det svårt för cheferna att ekonomiskt utbilda personalen, eftersom det inte finns tillräckligt goda resurser. Jag tror även att det är svårt att få personalen villig att utbilda sig inom ämnet, för att efter det fortare kunna implementera i verksamheten vad de lärt sig. Anledningen till pedagogernas ovillighet att utbilda sig är att de anser sig vara alltför arbetsbelastade för att de ska sitta på kvällar och studera, tror jag. Två av pedagogerna svarade att de inte känt sig delaktiga i beslutet av att byta förhållningssätt. Detta tror jag kan bero på att det kan ha varit dessa pedagoger som inte arbetade på den avdelningen som började arbeta enligt Reggio Emilias förhållningssätt och därmed ansåg att de blev tvingade att byta förhållningssätt.

För att åstadkomma ett byte av förhållningssätt tror jag att en enad syn på barnet, lärandet och barnens utveckling måste finnas där eller tillkomma genom diskussioner, reflektioner samt utbildning. Jag tror att ett gemensamt förhållningssätt binder ihop verksamheterna och får pedagogerna att ha samma syn på barnen. Viljan att våga utvecklas i sin yrkesroll och att reflektera över den, tror jag är viktigt. Det är någonting som jag insett i praktiken, men fått desto större förståelse för när jag sammanställt enkäterna i undersökningen, läst pedagogernas svar och analyserat dem.

För att arbeta med Reggio Emilia fullt ut tror jag att förskolan behöver få med samhället i sin barnsyn. Detta tror jag kan vara svårt med den svenska kulturen. Samhället i stort verkar inte ha förstått vikten av att det förskolan gör för barnen kommer att påverka samhället, och hela barnens framtida liv samt deras möjligheter för kunskapande och lärande. Detta är viktigt i ett föränderligt samhälle där synen på kunskap också är föränderlig vilket visar hur viktigt det är för barnen redan som små att lära sig hur de tillägnar sig kunskap istället för att trycka in kunskaperna. Skillnaderna i samhällena i Sverige och i Reggio Emilia i Italien vid synen på arbetet i förskolan kan bero på att pedagoger i Sverige har en läroplan att följa, vilket de inte har i Italien. I Reggio Emilia i Italien har de aktivt valt att inte ha en läroplan. Detta kan göra att många pedagoger i Sverige har valt att byta förhållningssätt till Reggio Emilia för att de anser att de tankarna stämmer väl överens med läroplanen för förskolan, Lpfö98.

När jag läste igenom pedagogernas svar om vad som varit problematiskt vid bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia fick jag som jag skrev ovan en bild av att de, utifrån vad jag sett och hört i de diskussioner jag deltagit i, inte ville veta av att utvecklingen har avstannat. Pedagogerna vill se verksamheten som när den var som bäst, och ge uttryck för hur det var då. Men i min undersökning ville jag se hela vägen från start fram till var de är i utvecklingen just nu. Har de avstannat så är det en problematik som kan diskuteras och reflekteras över för att kunna fortsätta utvecklingen av verksamheten anser jag.

När jag tittar närmare på den fjärde frågeställningen tyckte jag att pedagogerna var lite försiktiga i om de ansåg att de fått delge andra sina erfarenheter. De behöver bli medvetna om att alla personer och barn som de diskuterar och reflekterar över verksamheten med tar till sig pedagogernas åsikter och erfarenheter. Det sker ett utbyte av erfarenheter i pedagogiska diskussioner mellan alla deltagande parter. Jag anser inte att förskolan måste ta emot en hel buss med pedagoger för att ha delgett någon sina erfarenheter. Det lilla kan vara viktigt nog för att synen på barnet som kompetent och att Reggio Emilias förhållningssätt är betydelsefullt för barnen sprider sig i samhället vilket ger en större kunskap och förståelse för vad pedagogerna gör i förskolans verksamhet där de arbetar pedagogiskt.

6.1. Avslutning och slutkommentar

I uppsatsen är resultatet jag har kommit fram till att det är positivt att byta förhållningssätt till Reggio Emilia om pedagogen är medveten om vad Reggio Emilias förhållningssätt står för. Det är däremot inte helt problemfritt utan pedagogerna måste med hjälp av diskussioner och reflektioner utvärdera sitt förhållningssätt så att det passar in i den egna verksamheten. Det är även en utveckling av verksamheten som tar tid, vilket pedagogen måste vara beredd på när förskolan planerar ett byte av förhållningssätt. De didaktiska konsekvenser jag ser är positiva för barnen eftersom det är väldigt utvecklande och negativt kan vara att dokumentationen och reflektionen tar för mycket tid från barnen i verksamheten. Förhållningssättet Reggio Emilia utgår ifrån barnen och inte ifrån en metod vilket gör att pedagogerna i varje verksamhet själva kan välja hur de vill arbeta utifrån Reggio Emilias barnsyn, något som jag anser är av vikt för alla barngrupper och verksamheter. För att en avdelning eller förskola skall kunna byta förhållningssätt skall förskolechefen innan försöka få all personal intresserade i bytet genom diskussioner. För att lyckas med bytet tror jag att det måste finnas en enad syn på barnet, lärandet och barnens utveckling alternativt att det tillkommer genom diskussioner, reflektioner och utbildning. Jag anser det även viktigt att få med samhället i barnsynen på det kompetenta barnet för att visa dem hur barnen kommer att påverka samhället och hela barnens liv samt deras möjligheter för kunskapande och lärande. Det kan även här påpekas, precis som jag ovan skrivit, att pedagogerna i Sverige kan ha valt att byta förhållningssätt till Reggio Emilia eftersom det anses vara överensstämmande i målen i läroplanen. Samtidigt kan det funderas på om pedagogerna verkligen bytt förhållningssätt eller om de bara följer läroplanen. Detta tycker jag är viktigt i ett föränderligt samhälle där synen på kunskap också är föränderlig vilket visar hur viktigt det är för barnen redan som små att lära sig hur de tillägnar sig kunskap i dagens samhälle.

De didaktiska konsekvenserna av uppsatsen anser jag är att det är viktigt att pedagogerna vet vad förhållningssättet de funderar att byta till handlar om och vad det är för tankar förhållningssättet representerar. Dessutom vill jag påpeka vikten av samma förhållningssätt i ett arbetslag. Detta för att inte barnen skall bli osäkra på vad det är pedagogerna vill om de hela tiden utgår från olika förhållningssätt och därmed barnsyn, kunskapssyn och syn på lärande. En annan didaktisk fördel med uppsatsen kan vara att man diskuterar problematiken i ett byte av förhållningssätt i förebyggande syfte för att undvika liknande problem.

6.2. Undersökningens utvärdering

Jag skall här kort utvärdera undersökningen utifrån undersökningsmetod, hur jag sammanställt enkätundersökningen, enkätundersökningens frågor och undersökningens upplägg. Jag upplever mitt val av enkätundersökning som metod var ett bra val utifrån mitt syfte och mina frågeställningar med uppsatsen. Observationer hade kanske kunnat ge mig en annan bild av hur långt de kommit med bytet av förhållningssätt i dagsläget och hade därmed kunnat komplettera pedagogernas svar i enkätundersökningen. Detta var något jag insåg försent i min studie för att kunna använda mig av det. Frågorna i enkätundersökningen passade väl in för att besvara syfte och frågeställningar, eftersom jag fick in svarsmaterial som jag kunde analysera och diskutera. Någon fråga hade behövt vara lite bättre formulerad för att undvika missförstånd och i enkätundersökningen saknades det två frågor om pedagogernas bakgrund. Dessa frågor fick jag istället gå ut och fråga muntligt för att komplettera undersökningen. Jag kan i efterhand känna att jag glömt att fråga fler frågor som hade behövts för att besvara vissa frågetecken i studien, vilket jag inte har möjlighet att rätta till i dagsläget. Vid sammanställningen av enkätundersökningens svar upplevde jag att mitt tillvägagångssätt varit ett bra val eftersom jag enkelt kunde placera in svaren under rätt grupperingar i analys, resultat och diskussion utifrån syfte och frågeställningar. Som helhet upplever jag mitt

upplägg av undersökningen väl avvägt för att i litteraturgenomgången gå igenom relevant litteratur och forskning, i metoden visa på studiens tillförlitlighet och metodval, i analysen med hjälp av litteratur och forskning analysera pedagogernas enkätsvar och i diskussionen gå igenom pedagogernas svar och diskutera dem utifrån mina tankar samt undersökningens syfte och frågeställningar. Detta tycker jag har gett undersökningen ett balanserat helhetsintryck för att besvara syfte och frågeställningar i studien.

7. Referensförteckning

- Adamsson, J. & Svärd, G. (2006). *Temaarbete i förskolan – en kvalitativ jämförelse mellan Reggio Emilia-förskolor och traditionella förskolor*. (Pedagogiskt/didaktiskt examensarbete, 15 högskolepoäng). Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Bahlenberg, J. (1983). *Förhållningssätt*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Institutionen för Specialpedagogik.
- Barsotti, A. (1986). Att ta arbete med barn på allvar, med glädje. I K. Dierks-Eckardt, M. Lilia & K. Wallin (Red.), *Vad kan vi lära av Reggio Emilia?* (s. 28-31). Stockholm: Pedagogik och kultur.
- Buer, E. (1986). «Reggio» - en källa till inspiration. I K. Dierks-Eckardt, M. Lilia & K. Wallin (Red.), *Vad kan vi lära av Reggio Emilia?* (s. 61-69). Stockholm: Pedagogik och kultur.
- Dahlbech, P. & Johansson, Å. (1986). Gör inget utan glädje. I K. Dierks-Eckardt, M. Lilia & K. Wallin (Red.), *Vad kan vi lära av Reggio Emilia?* (s. 32-38). Stockholm: Pedagogik och kultur.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H & Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Upplaga 3. Stockholm: Nordstedts Juridik AB.
- Fredricson, A. (1985). *Från Fröbel till Reggio Emilia – Om bild och skapande verksamhet i förskolan*. (Pedagogiskt/didaktiskt examensarbete, nr 8, 10 poäng). Stockholm: Högskolan för lärarutbildning i Stockholm, Institutionen för pedagogik.
- Johansson, E. & Nilsson, S. (2009). *Den pedagogiska inomhusmiljön – En jämförelse mellan svenska förskolor och förskolor inom italienska Reggio Emilia filosofin*. (Pedagogiskt/didaktiskt examensarbete, 15 högskolepoäng). Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Johansson, E. (2003). *Möten för lärande. Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan* (Forskning i fokus, 6). Stockholm: Statens skolverk, Fritze.
- Kennedy, B. (1999). *Glasfåglar i molnen. Om temaarbete och dokumentation ur en praktikers perspektiv*. Stockholm: HLS Förlag.
- Lenz Taguchi, H. (1997). *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm: HLS Förlag.
- Lenz Taguchi, H. & Åberg, A. (2005). *Lyssnandets pedagogik – etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber AB.
- Lindqvist, G. (1995). Förord. I L.S. Vygotskij, *Fantasi och kreativitet i barndomen* (s. 7-10). Göteborg: Daidalos AB.
- Moss, P. (2005). Det annorlunda hos Reggio. I C. Nutbrown, L. Abbott (Red.), *Erfarenheter från förskolan i Reggio Emilia* (s. 157-171). Lund: Studentlitteratur.
- Nutbrown, C. & Abbott, L. (2005). Att uppleva Reggio Emilia. I C. Nutbrown & L. Abbott (Red.), *Erfarenheter från förskolan i Reggio Emilia* (s. 13-20). Lund: Studentlitteratur.
- Phillips, S. (2005). Särskilda behov eller särskilda rättigheter. I C. Nutbrown & L. Abbott (Red.), *Erfarenheter från förskolan i Reggio Emilia* (s. 67-83). Lund: Studentlitteratur.

- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. (Upplaga 1:5). Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2001). *Enkätboken* (Upplaga 2). Studentlitteratur: Lund.
- Utbildningsdepartementet. (2006). *Läroplan för förskolan (Lpfö98)*. Stockholm: Fritzes.
- Utbildningsdepartementet. (2010). *Läroplan för förskolan (Lpfö98)*. Stockholm: Fritzes.
- Vygotskij, L. S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos AB.
- Wallin, K. (1993). *Flygande mattor och forskande barn. Om filosofin på ett daghem i Helsingfors jämfört med tankarna i Reggio Emilia*. Stockholm: HLS Förlag.
- Wallin, K. (1996). *Reggio Emilia och de hundra språken*. Stockholm: Liber AB.
- Wallin, K. (2003). *Pedagogiska kullerbyttor. En bok om svenska barn och inspirationen från Reggio Emilia*. Stockholm: Stockholms universitets förlag.

Internetreferenser

- Barsotti, A. (u.å./10). Hämtat den 11 december 2010, från http://www.forskoleforum.se/expert_detail.asp?expertid=23&ExpertanswerID=86#86
- Nationalencyklopedin. (u.å./10). Hämtat den 18 december 2010, från <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sve/förhållningssätt>
- Potier, B. (2001). *Project zero, Reggio Emilia, combine for study on documenting learning*. Hämtat den 18 december 2010, från <http://www.news.harvard.edu/gazette/2001/12.13/10-projectzero.html>
- Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet. (u.å./10). Hämtat den 24 november 2010, från <http://codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

8. Bilaga – Enkätfrågor till pedagoger i förskolan

Enkät om byte av förhållningssätt till Reggio Emilia

Jag är nu nästan klar med min lärarutbildning på Göteborgs Universitet och skall därmed skriva min c-uppsats. Det här är en enkät kring byte av förhållningssätt till Reggio Emilia som är ett vanligt förekommande fenomen i Sverige just nu både på befintliga förskolor samt förskolor som byggs med inspiration ifrån Reggio Emilias förhållningssätt. Enkäten utförs utifrån syftet att jag i min uppsats undersöker olika aspekter kring byte av förhållningssätt till Reggio Emilia samt titta på hur pedagogernas erfarenheter utifrån bytet tas tillvara på när andra förskolor skall byta förhållningssätt eller när det byggs förskolor där det är tänkt att man skall arbeta utifrån ett Reggio Emilia inspirerat förhållningssätt. Jag vill därmed ha underlag från pedagoger och chefer som varit med i processen att byta förhållningssätt, där det i området har funnits eller finns möjlighet för dessa pedagoger att delge andra pedagoger sina erfarenheter.

Sätt ett kryss i den ruta som du anser har det svar som bäst stämmer in i hur du tänker, alternativt det du anser som riktigt. Känner du att behov finns att kryssa i flera rutor gör det. Anser du att något svar fattas skriv gärna ner din tanke nedanför de andra svarsalternativen för den aktuella frågan. Vid den fråga där du skall motivera ditt svar skriver du fritt dina tankar, får inte ditt svar plats fortsätt gärna skriva på baksidan av pappret, men markera då med frågans siffra innan.

Jag kommer tillbaka och samlar in era enkäter på **onsdag, 17 november**, vid lunchtid.

Tack på förhand!

1. Av vilken anledning har ni bytt förhållningssätt till Reggio Emilia?

- Politisk påverkan/beslut
- Förskolechefens idé/beslut
- Personalens förslag/intresse
- Föräldrapåverkan
- Läroplanens innehåll påverkar val av förhållningssätt
- Trend genom media
- Annat:

2. a) Upplever du att personalen har fått vara med i beslutet ifall ni ska byta förhållningssätt?

☐ Inte alls	☐ Ganska mycket	☐ Varken eller
☐ Våldigt lite	☐ Mycket	
☐ Lite	☐ Våldigt mycket	

b) Kommentrar:

.....

3. a) Upplever du att personalen har fått vara med och bestämma vilket förhållningssätt ni bytte till?

☐ Inte alls	☐ Ganska mycket	☐ Varken eller
☐ Våldigt lite	☐ Mycket	
☐ Lite	☐ Våldigt mycket	

b) Kommentrar:

.....

4. a) Vad ser du för fördelar med bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia?

☐ Lära sig se det kompetenta barnet	☐ Barnen blir mer självständiga
☐ Mer inspirerande miljö	☐ Vara närvarande/medsökande pedagog
☐ Annat:	

b) Motivera ditt/dina svar:.....

.....

.....

.....

5. a) Vad ser du för nackdelar med bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia?

- Att material skall finnas tillgängligt
- Låg höjd på bord och stolar jobbigt för vuxna
- Svårt att vänta ut barnen när de ska finna svaren själva istället för att ge dem svaret
- Var sak har sin plats
- Annat:

b) Motivera ditt/dina svar:.....

.....

.....

.....

6. a) Vad har varit problematiskt i bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia enligt dig?

- Personalen är ovilliga att byta förhållningssätt
- Okunnighet
- Lokaler
- Tid
- Ekonomi
- Samarbete
- Annat:

b) Motivera ditt/dina svar:.....

.....

.....

.....

7. a) I vilken utsträckning har bytet av förhållningssätt till Reggio Emilia en koppling till ditt uppdrag som pedagog i förskolan anser du?

- Ingenting Ganska mycket Varken eller
- Våldigt lite Mycket
- Lite Våldigt mycket

b) Motivera ditt svar:.....
.....
.....

8. a) Upplever du att dina erfarenheter av bytet har tagits tillvara av pedagoger på andra avdelningar/ förskolor?

- Ja Nej

b) Om du svarat **JA**, hur?.....
.....
.....

9. a) Upplever du att dina erfarenheter av bytet har tagits tillvara på i förberedelserna av nya förskolor som byggs eller ska byggas?

- Ja Nej

b) Om du svarat **JA**, hur?.....
.....
.....

10. a) Har ni fått ta del av andra pedagogers erfarenheter som bytt förhållningssätt till Reggio Emilia innan ni bytte förhållningssätt?

- Ja Nej

b) Om du svarat **JA**, hur?.....

.....

.....

.....

11. a) Är du nöjd med bytet till Reggio Emilia?

- Ja Nej Varken eller

b) Motivera ditt ovanstående svar:.....

.....

.....

12. a) Hur mycket tycker du att bytet av förhållningssätt har utvecklat verksamheten?

- Ingenting Ganska mycket Varken eller
- Våldigt lite Mycket
- Lite Våldigt mycket

b) På vilket sätt?

.....

.....

.....

.....

13. a) Har du fått någon vidareutbildning eller fortbildning inom Reggio Emilia?

- Ja Nej

b) Om du svarat **JA**, vad?.....

.....

.....

14. I vilken ålder är du?

- 21-30 år 41-50 år 61-70 år
- 31-40 år 51-60 år

15. a) Har du förskollärarexamen?

- Ja Nej

b) Om du svarat **nej**, har du någon annan förskolerelaterad utbildning?

.....

c) När blev du klar med din förskollärarexamen eller annan förskolerelaterad examen?

- 1970-1974 1985-1989 2000-2004
- 1975-1979 1990-1994 2005-2009
- 1980-1984 1995-1999

16. Övriga kommentarer kring ämnet:

.....

.....

.....

.....